

II RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 40 (20).** 1923. a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. Asunikkuudele ehitusaastatel toetusandmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 3. Kalapüügi-seaduse muutmisseaduse eelnõu — päewakorral. — 4. Riikliku kalameeste laenufondi seaduseelnõu — päewakorral. — 5. Eesti wabariigi proletaarliste üliõpilaste riikliku toetuse seaduseelnõu — I lugemisel. — 6. Koosoleku lõpetamine kwoorumipuudusel.

II Riigikogu koosolek 16. nowembril 1923 a. kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 86 Riigikogu liiget. Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Walitsuse looshis: wälisminister **Fr. Akel**, siseminister **K. Einbund**, haridusminister **A. Weiderman**, põllutöominister **A. Kerem**.

P ä e w a k o r d:

1. Asunikkuudele ehitusaastatel toetusandmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. **H. Ostrat**.

2. Kalapüügi-seaduse muutmisseaduse eelnõu — rahwuslik-wabameelse partei Riigikogu rühma ettepanek.

3. Riikliku kalameeste laenufondi seaduseelnõu — rkl. **E. Weberman**'i ettepanek.

4. Eesti wabariigi proletaarlaste üliõpilaste riikliku toetuse seaduseelnõu — Riigikogu liigete **H. Allik**'u, **R. Pälson**'i, **Joh. Reesen**'i ja **W. Kangur**'i ettepanek.

5. Wabaladude seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. **J. Kuk**.

6. Ebaõigete kaubanimetuste keeluseadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja rkl. **A. Tamm**.

Koosolek algab kell 5.10 min.

I. Päewakorra Juhataja **J. Tõnisson** wastuwõtmine. **son:** Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Ettepanekuid päewakorra muutmise kohta ei ole. Loen päewakorra muutmata wastuwõetuks.

2. Asunikkuudele ehitusaastatel toetusandmise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **H. Ostrat:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolew asunikkuudele ehitusaastatel

toetuse andmise seadus on wälja kujunenud Riigikogu liigete härrade **Kütt**'i, **Köster**'i ja **Penno** poolt Riigikogule ettepanud seaduseelnõust, milles ette oli nähtud neile asunikkuudele, kes ehitanud ehk ehitawad oma krundile elumaja wõi lauda, rendi ärajätmine 2—3 aastaks ilma tagasimaksuta. Seaduseelnõu ettepanijad põhjendasid seda sellega, et asunikkuude seisukord üldse raske on, kuid eriti raske just nende ehitusaastatel. Rahaasjanduse komisjon, seda seaduseelnõu arutades, leidis, et põhjendused asunikkuude raske seisukorra kohta täiesti õiged on ja et asunikka riiklikult toetada tuleb, eriti just ehitusaastatel. Mittewastuwõetaw oli niihästi rahaasjanduse komisjonile kui ka walitsusele seaduseelnõus ettenähtud toetuse wiis ja nimelt järgmistel põhjustel: 1) Rendi ärajätmisega oleksid saanud asunikud, kellel hea maa kasutada, tuntawalt suuremat toetust, kui kehwa maa pidaja: uudismaa harijad, kelle rent iseäranis madal, oleksid jäänud peaaegu ilma toetuseta, kuna just uudismaale asujad kõigesuuremal määral abitarwitawad. 2) Käsitöökohtade pidajad — endised mõisatöölised, poolemehed — oleksid saanud wõrreles normaaltalu pidajatega palju vähemat toetust, kuna hoonete ehitamine neil aga palju raskem on. 3) Rendi ärajätmisega oleks pidanud riik loobuma umbes 200. miljonimargalisest sissetulekust, mis, arwesse wõttes meie riigikassa seisukorda, mittewastuwõetaw ei ole. Neil põhjustel tunnistas rahaasjanduse komisjoni enamus asunikkuude poolt esitatud seaduseelnõu mittewastuwõetawaks ja ühines walitsuse poolt ettepanud seisukohaga, et asunikka tuleb toetada kindla summa suuruses, kui nemad

oma krundile maja wõi lauda on ehitanud ehk selleks mõne krundil olewa hoone põhjalikult ümber ehitawad. Toetussumma antakse wälja mitte ilma tagasimaksuta ega ka abirahana, nagu seda asunikude esitajad oma seaduseelnõus ette nägid, waid toetuslaenu kujul ja arwatakse ehituslaenu juurde, kuid erineb sellest aga asjaolu tõttu, et tema wäljaandmisel ei ole tarwis käemehj ega muid kindlustusi, waid antakse isikliku usalduse peale.

Üksikute paragrahwide kohta oleks tarwis järgmist tähendada: § 1-ses „Kindlate kruntide“ all mõistis komisjon krunte, mis juba wälja on mõõdetud, ristikwidega warustatud ja kasutajale kätte antud, waatamata selle peale, kas krundi kaart ja rendileping walitsuse poolt kinnitatud wõi mitte. Teiseks, komisjoni arwates ei ole tarwilik toetuse wäljaandmiseks maksma panna ehituse kohta erilisi nõudeid, waid toetus antagu wälja siis, kui ehitus wastab ehituse nõuetele, mis põllutöoministeriumi poolt on üles seatud asunikude ehituslaenu teise poole wäljaandmiseks. Kolmandaks, komisjoni arwates ei tuleks toetuse andmisel teha wahet kas asunik on normaaltalu pidaja, uudismaa harija, käsitöoline, popsnik, endine mõisatöoline wõi kandikohapidaja ehk muu eluaseme saaja, wälja arwatud eriotstarbeks määratud krundi pidaja ja äri- ning tööstusettewõtja, kes maad kasutab. § 2-se juures tuleks mõista, et toetuslaenu kasutamise protsent on sama, kui ehituslaenu kasutamise protsent, see on 2%. Arwesse wõttes, et asunikudele toetusandmise seadus ka teatud määral asunikunde äärmiselt rasket seisukorda ehitusaastatel aitab kergendada ja neid majanduslikult kindlustada, millel wiimasel riiklikult seisukohalt waadates oma tähtsus ei puudu, teen ma rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

J. Reesen (wäljasp.rhm.): Asunikudele ehitusaastatel toetuse andmise seadus, mis rahaasjanduse komisjoni ettepanekuna täna arutamisel on, on asunikude toetamise kolmas pale, mida asunikudele ehitusaastatel ühekordselt näidatakse walitsewate erakondade poolt toetusrahana rendi tasumiseks. Ja nagu kristlaste Jumal oma palet laseb paista ainult ärawalitutele, nii ka asunikude toetusraha saawad ehitusaastatel ainult need

ärawalitused, kelle algatuswõime ja rahakott on üle ulatanud riigimaadeülema ja ringkonnawalitseja ehk maareformi teostajate tahtmise, kes on saanud nende heatahtluse osaliseks.

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Reesen, siin kõnelete Teie sellest eelnõust niisugust sihti otsides, nagu meie seda sealt ei wõi otsida, kui korrektsed tahame olla. Ma hoiatan Teid.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Selle seaduseelnõu esimest palet ilmutasid asunikude esitajad, härrad Kütt, Köster ja Penno ja nende ilmutus pidi esitama neid soovisid, mida wäljendas kogupõllumeeste, rahwaerakonna ja tööerakonna ning sots-demokraatide wastastikune wõitlus asunikudeperes ja mis saadud teatawate tagajärgedena ühisel kokkuleppel asunikudega. Need otsused, mis asunikude kongressil on tehtud, on kõigile teatawad ja tuntud. Need otsused nõuawad, et asunikudel ehitusaastatel rent ära jäetakse. Kuid siin ilmus weel üks iseäraline pale sellest kolmainusest, nimelt walitsuse esitise näol, see on põllutöoministri ettepanek, millega põllutöominister Wabariigi Walitsuse ettepanekuga tahab asunikude rendi äramuutmise seadust muuta asunikude toetusseaduseks, neile rendi tasumiseks teatawaid summasid määrata ehitusaastal. Wabariigi Walitsuse ettepanek, nagu see rahaasjanduse komisjonile esitati, oli juhitud suurest armastusest waeste asunikude wastu ja läks lahku asunikude esitajate ettepanekust, mis rahaasjanduse komisjoni läks, mis ei olewat küllalt otstarbekohane ja ei tabawat sihti, mis tarwilik oleks, nimelt seda, et waesed asunikud, kellel on wäiksed maatükid kasutada, wõrdlemisi wähem toetust saaksid, kui jõukad asunikud, kellel on suuremad maa-alad tarwitamiseks ja sellepärast ka suuremat renti maksawad. Rahaasjanduse komisjonis suurte waidluste tagajärjel leppisid siiski asunikude esitajad selle ettepanekuga ja ka asunikude esitajad on aruandjaks, ehk nad küll rahaasjanduse komisjonis ei saanud pooldada seda Wabariigi Walitsuse ettepanekut ja wäga tihti olid sunnitud wastu waidlema, millel ka omad teatawad põhjused olid.

Tahaksin paari sõnaga selle seaduseelnõu tekkimise põhjuste juures peatada ning käesolewa küsimusega meie rühma seisukohta selle seaduseelnõu pu-

hul asunikude rendiküsimuse suhtes puudutada. Millest on selle eelnõu esitamine tingitud, mis on selle põhjuseks olnud? Siin juba aruandja tähendas, et põhjuseks on olnud asunikude raske majanduslik seisukord. Meie ei eita seda, et asunikude majanduslik seisukord praegusel ajal iseäranis raske on, ja ehitusaastal seda raskem olema saab. Meie ei saa kunagi selle toetusküsimusega ega selle toetussihiga leppida, missugust meil käesolewal korral esitatakse.

Kui meie vaatame praegu seda eelnõu, siis näeme, et § 1-seis öeldud on, et riigimaade asunikule, kes maa eest renti maksab, ning kelle maa kindlate krundidena kasutamiseks on antud 1. maist 1920 a. peale vähemalt kuueaastase rendilepingu alusel ja kes esimese wiie rendiaasta jooksul oma krundile elumaja või lauda on ehitanud wastawalt põllutöministeeriumi poolt ülesseatud ehitusnõuetele, kui krundil selleks otstarbeks kasutatavaid hooned warem ei ole olnud, antakse rendi tasumiseks ühekordset toetusraha: 1) elumaja ehitamise korral 9.600 marka, 2) lauda ehitamise korral 4.800 marka. Selle toetuse alla kuulwad ka endised mõisatöölised ja kandikohapidajad, kes maad on saanud — see on märkusena wõetud. Kui nad nüüd ehitada wõiksid ja kui meie arwele wõtame rendilepingut, mille jooksul nemad on kohustatud ehitama, siis saawad käesolewa seaduse § 1-se põhjal kõik need asunikud, kes ehitanud ja ehitama hakkawad, ühekordset toetust see on 14.400 marga wäärtuses. See toetus on määratud rendi tasumiseks, kuid kui meie praegu vaatame, kuidas tõelikult ehitusseadustega lugu on ja kes praegu ehitawad, siis näeme, et need, kes ehitawad, on suuremalt jaolt jõukam kiht, keda ka käesolew seaduseelnõu raasikene rahuldab, kuid mõisatöölisele ja kandikohapidajatele ei paku see seaduseelnõu midagi. Esiteks on neil laenusamine raskem, teiseks on weel ehitama hakanud ja maa, mida nad on saanud, on niiwõrd wäike, et selle maa peale mitmekümnetuhandelist laenu praegusel ajal raske on saada ja wõlakohustusi teha, sest ei ole käemehi ja nende leidmine teeb praegusel ajal suuri raskusi. On wähe neid, kes oma warandusega tahawad kindlustada laenusamist mõisatöölisele ja kandikohapidajatele, kellel peaaegu mingisugust warandust ei ole. Sellepärast on neil laenusamine ja

ehitamine palju raskem ja nad ei ole ka weel ehitama hakanud. Ja kas asunikud, mõisatöölised ja kandikohapidajad ka lähemal ajal ehitama saawad hakata, on küsimus. § 1-se alla on aga see märkus jälle üles wõetud ja wõib olla, selles mõttes, nagu seda härra Päts Riigikogus Wabariigi Walitsuse kokkuleppe kawas punkt 5-da kohta ütles, lihtsalt „lialiste rahwahulkade“ rahuldamiseks.“ Mina küll ei saa kuidagi ette kujutada, et praegustes tingimistes mõisatöölised ja kandikohapidajad saaksid selle seaduse läbi toetuse osaliseks.

Edasi § 2 ütleb, et toetussumma antakse wälja peale hoonete sarikate alla wiimist ja arwatakse riigi poolt asunikudele antawa ehituslaenu juurde. See küsimus oli rahaasjanduse komisjonis arutusel ja seal kõneldi, et seda toetust küll niipalju tagasi ei nõuta, waid antakse pikaajalise laenu näol 2% laenu peale.

Meie rühm iseenesest ei ole selle seaduseelnõu wastu, kuigi see wäike toetus ei lähe mitte nendele waesematele asunikudele, siiski läheb tema praegusel korral sellele kihile, kes majanduslikult rasketes tingimistes wiib. Sellepärast saab meie rühm seda seaduseelnõu toetama. Lõpuks lubage mulle weel meie rühma seisukohta asunikude rendiküsimuse kohta puudutada ja näidata, et see küsimus tuleks põhjalikult kaalumise alla wõtta, sest et see küsimus praegusel korral on asunikudele eluline küsimus.

Praegusel korral on see toetus asunikudele kolme aasta peale arwatud, nagu seda rahaasjanduse komisjonis seletati. Juba pärast kolmeaastase tähtaja möödumist tuleb asunikkudel tõsiselt rendiküsimusega tegemist teha, sest, et maa rent on neile koormawaks maksukohustuseks, mida nad riigile iga aasta peawad maksma. Lubage mulle siin paar näitust ette kanda asunikude rendinormide kohta. Need rendinormid on tegelikult elust wõetud, just sama nagu härra Tonkman'i andmed olid wõetud tegelikult elust. Ma tahaksin nüüd paari näitusega asunikude maarendi seisukorda iseloomustada, mis asunikud on kohustatud riigile maksma. Siin on üks krunt, mille suurus on 56 wakamaad. Sellest on põldu 23½ wakamaad ja puhaskasurubla peale wälja arwates teeb see krunt wälja 83 puhaskasurubla, mille alusel rent on määratud selle krundi peale. Selle krundi omanik maksab iga aasta 4400 marka

renti; sissetulekumaksu 1150 marka; maa- maksu 1430 marka; liikumata waranduse maksu 1548 marka; isikumaksu 200 marka; maakonna puudujäägi katteks 400 marka. Teisel asunikul on järgmised maksukohustused riigi vastu: liikumata waranduse maksu 2380 marka; isiku- maks 150 marka; puudujäägi katteks 400 marka; maarent 5681 marka; ja tulumaks 640 marka. Kui meie nüüd nende maksukohustuste protsendilise wa- hekorra välja arwame, siis näeme, et esi- mesel juhtumisel riigi rent kõigist maksu- kohustustest teeb välja 48,4%. Teisel juhtumisel aga teeb riigi rent 60% kõigist asunikude maksukohustusest. Sissetu- lekumaks on: esimesel juhtumisel 12% kõigest maksukohustusest ja teisel juhtu- misel 6,7% kõigest maksukohustusest. Ma ei hakka siin teisi maksukohustusi protsentides ette kandma, waid tulumaks juba näitab väga kujukalt, kui jõukad need asunikud on, sest arwatakse ju asu- nikkude jõukust nende tulumaksu järele. Ma pean siin weel tähendama ühe maksu- kohustuse peale, see on liikumata waran- duse maks, mis esimesel juhtumisel teeks kõigest asunikude maksukohustusest 16,5% ja teisel juhtumisel teeb see välja 25,1% kõigist asunikude maksukohustus- test. Need on siis nüüd tõenduseks, mis- sugune jõukus on asunikudel. Meil, maakommisjonis, tuli härra Martna'ga selle küsimuse juures mõtete lahkuminek ilmsiks. Härra Martna püüdis seda asunik- kude renti kaitseda. Tema ütles, et see aabitsatõde peaks ju ometi igale riigi- kodanikule selge olema, et iga kiht peab maksudest riigi kasuks osa wõtma. Peab siis seda ka asunikku kiht tegema. On ju aabitsatõde, et iga kodanik teatawad kohustused riigi vastu kandma peab. Kuid ka see peaks aabitsatõde olema, et iga kodanik wõib ja peab oma kohustusi riigi vastu kandma sel määral ja selles ulatu- ses, missugused on ta sissetulekud. Kui meie waatame nüüd asunikku sissetu- lekuid, siis näeme, et praegusel korral kõigist maksukohustustest teeb see välja: esimesel juhtumisel on asuniku sissetulek ainult 12% ja teisel juhtumisel 6,7%. See tõendab, et need maksukohustused, mis praegu olemas on, ei ole mitte õiglaselt hinnatud, mitte sissetuleku järele, waid neid määratakse nüüd teatawa kohustuse alusel, nimelt sel alusel, et asunikud on nüüd maad saanud. See on teataw maa- tarwitamise maks maa eest, mida nad

riigi käest on saanud. Maaseaduse teos- tamise § 84 järele nimetatakse seda maksu maakasutamise maksuks ja see tuleb iga aasta rendi kujul maksta. Ma juba wa- rem olen tähelpanu juhtinud selle peale, et see rent on tasuks nendele sõduritele, nendele töölistele ja teistele maasaaja- tele, et nad seda maad wõideldes on omandanud. Kas on siis mingisugust õi- gust neile selle eest maksu peale panna. Oletame, et need kõik sõdurid olid, kes maad said, aga meie teame, et nad seda mitte saanud ei ole, sest suurem protsent sõduritest on maast ilma jäänud, maad sai jõukam kiht. Waatame sellest seisu- kohast, et kõik sõdurid maasaajad olid... (Põllutööminister A. Kerem: Need, kes ilma jäänud, on siis kõige õnnelikumad, sest neil pole maksusid maksta!) Ma ei taha seda mitte öelda, et nad õnnelikud oleksid, mina tean, et nende seisukord on väga raske, sest nad peawad sellele asu- nikule, kes maad on saanud, ennast teeni- stusesse pakkuma. Kas see asunik neid õnnelikuks suudab teha oma wäikse sissetuleku arwel, wõi mitte, see jäägu Teie otsustada. Oletame, et kõik need maasaajad, kes praegu maad on saanud, oleks kõik sõdurid, siis oleks Teie poolt täitsa ülekohus nende vastu, kes ise oma werega ja rinnaga enesele selle maa on lunastanud, neid erimaksude alla panna. Küsige neilt härradelt, kes on tegelikult põllumehed, kas neil on sarnaseid maksu- sid, nagu asunikudel. (Wahelhüüe paremalt poolt: Mis wana Reesen teeb?) Wana Reesen'il pole renti maksta, sest wana Reesen'i koht asub samal alusel, kui teiegi kohad, igatahes pole ta selle liigi hulgast, kes maarenti peawad maksma. Küsiks in heameelega, kas teie, härrad põllumehed, wõtaksite selle maksukohustuse vastu. Härra Martna arwab, et iga kiht peab oma jõudu mööda, wõi nagu siin on tähendatud, et iga kiht peab riigikulude kandmisest osa wõtma. See on väga õige, kuid iga kiht peab maksude maksmisest oma jõudu mööda osa wõtma. Teie, härra Martna, ei saa mitte ütelda, et asunikud kõige jõukam kiht on. Ega seaduseelnõu sellepärast ei tule, et asunikud jõukad on, waid selle- pärast, et asunikud on kõige waesem kiht, neil ei wõi tasu nõuda, neile peab abi andma. (Chr. Kaarna (tõer.): Natu- kene aega tagasi ütlesite, et ainult jõukad on maad saa-

nud.) Ega jõukust ei otsustata selle järele, kuidas tema praegu on, vaid kust tema tulnud on. Ma tahaksin teada saada, kas teie wõtaksite samasuguse kohustuse enda peale, nagu praegu asunikkude peal lasub. Teie peaksite wõtma palju suuremad kohustused enese kanda, kui seda asunikud riigirendina kannawad. Siin peaks ühesugune põhimõte maksma, et need 74.663 wäikepõllupidajat, kelle hulka ka Teie kuulute, et need kannaksid sama suuri maksukohustusi riigi vastu, nagu seda kannawad asunikud, nimelt 165 miljonit marka. Riigikassa ei ole suutnud neile siin vastu tulla, sest rendi ärajätmine nõuaks 200 miljoni marga suurust sissetulekut. Kui nüüd riigikassa tahab ennast asunikkude arwel jalul hoida ja muid sissetulekuid ei leia, siis on see õnnetu majanduspoliitika. Teie, põllumehed, peaksite igatahes aru saama, et esimene ülesanne põllumajanduse ülesehitamise juures on see, et asunikud saaksid wõimalikult ruttu ja kiirelt jalad alla. Ainult siis, kui asunikud on majanduslikult jalad alla saanud, wõite teie rääkida oma piimameiereidest ja wõi wäljawaest. Nii kaua kui teie ei ole mitte selle kihi majanduslikule toetusele asunud, waid kaudsete toetustega asja otsustamise edasi lükate, mis veel seisukorda ei paranda, waid asunikkude seisukorra parandamise küsimuse otsustamise edasi lükkab. Kui teie ette toote näitusi selle kohta, et põllumeeste majanduskulud on suuremad, kui sissetulekud, no kuidas wõite oletada, et asunikud on need kõige jõukamad, kes wõiwad veel riigile iseäralist maksu maksta, mis iga aasta riigikassale 165 miljonit marka annab. Wõib olla, et ma eksin, wast annab härra põllutööminister selle kohta paremat seletust, aga eelarwest mina seda ei leia, sest maarent ei ole erisana ära tähendatud. Ma rehkendasin seda wälja andmete põhjal, mis rahaasjanduse komisjonis ette toodi, et keskmine rent teeb wälja 165 miljonit, sest meil on tegelikult 549 planeeritud kohta, kes maksawad riigile renti üle 90 miljoni. Peale selle maksawad asunikud ka kõiki neid maksusid, mida teistel kihtidel kanda on. Kui waadata läinud aasta eelarwet, siis näeme, et tulumaks, mis asunikkudel samuti tasuda tuleb, teeb wälja 210 miljonit marka ja maa- ning hoonetemaks 41 miljonit 600 tuhat marka. Need on otsekohesed maksud, mida põllumehed maksma peawad. Kui wõtate selle wahe-

korra, et meil on 74 tuhat 663 põllupidajat, kelledel maa eraomanduseks kasutada, seega maarenti ei maksa, kuna asunikka 17 tuhat, kes maamaksu peawad maksma 165 miljonit ja ühes sellega peawad veel maksma tulumaksu. Kui wõrrelda neid arwusid, siis näeme, et need, kelledel maa eraomanduseks, ei maksa isegi niipalju maksu, kui see 17-tuhandeline asunikkude pere. Nii suured on maksukohustused asunikkudel riigi vastu ja härra Martna, kui Teie waewaks wõtaksite selle üle järel mõtelda, siis ei tuleks Teie mitte asunikkude renti kaitsma. Peab ütleva, et härra Johanson, kes rahaasjanduse komisjonis asunikkudelt rendi mittewõtmist toetas, palju järjekindlam on, kui härra Martna, kes, tema wanadust silmas pidades, peaks kindlamal seisukohal asuma. (W a h e l h ü ü e k e s k e l t : K a s s i i s w a n a d u s o n t ä h t i s ?) Wanad inimesed peaksid ikkagi järjekindlamad ja külmawerelisemad olema, kuna härra Martna'l seda järjekindlust mitte ei ole, mis ühel sotsiaaldemokraadil olema peaks.

Kui meie rühm käesolewa seaduseelnõu poolt hääletab, siis ainult selle eeldusega, et meie rühm edaspidi saab seaduseelnõu esitama, mis asunikkude rendiküsimust käsitaks tema ärajätmise mõttes, kui ülekohtuse maksu ärajätmist, mida teistel riigikodanikkudel kanda ei ole.

A. Kütt (as.): Käesolew seadus, mis täna arutusel, on wälja kujunenud meie rühma poolt esitatud seaduseelnõust, samuti ka Wabariigi Walitsuse seisukohtadest, mis rahaasjanduse komisjonis vastu on wõetud. Kui meie rühm selle seaduseelnõu esitas nime all „asunikkude ehitusaastatel rendi ärajätmise seadus“, oli ta kooskõlas kongressil wastuwõetud otsusega. Kongress kaalus järele asunikkude raske seisukorra, eriti ehitusaastatel, ja leidis, et tuleks asunikka toetada ehitusaastatel rendi ärajätmisega. Riigikogu rahaasjanduse komisjon saatis meie poolt esitatud seaduseelnõu Wabariigi Walitsusele seisukoha wõtmiseks. Nüüd on ta kunni Riigikogu üldkoosolekuni jõudnud ja kahjuks pean konstaterima, et niihästi rahaasjanduse komisjoni põhimõtted, kui ka Wabariigi Walitsuse poolt etteoodud seisukoht kooskõlas ei ole nende põhimõtetega, mis asunikud oma kongressil vastu wõtsid ja mis ka meie seaduseelnõu sisaldas. Nimelt

on põhimõttelik lahkumine selles, kas toetusandmine ehitusaastatel tagasi maksetakse või mitte. Wabariigi Walitsus põhjendab oma seisukohta, et tema sellest summast loobuda ei või järgmistel põhjustel: 1) et riigikassa seisukord ei luba niisugust toetust asunikkudele mitte anda; 2) tuuakse ette Wene halba eeskujut, kus on asunikkudele antud toetust ja nemad selle peale vaatamata hakkama ei ole saanud. Selle esimese väite juures lubatagu mul peatada. Ma pean ütleva, et ma ei saa tagasi hoida kahtlust selle riigikassa raske seisukorra juures. Oma kahtluse põhjendamiseks pean ütleva, et kui meie vaatame oma metsamajapidamist, siis näeme, 1920 a. ja 1921 a., sel ajal, kui Eesti Wabariigi Walitsusel ei olnud oma üldmetsapinna kohta kindlaid andmeid, ei olnud ka välja arvatud raiering meie olude kohaselt, sel ajal mõõdeti riigi metsast välja endistele pidajatele langid ja nimetati, et see olla endistel aastatel raiumata jäänud, see on kasutamata osa. Kust teadis Wabariigi Walitsus, kui suur see osa pidi olema ja miks ta just nii suur oli, kui ta välja anti ja mitte suurem ega vähem ei olnud, kui ei olnud teada üldist metsapinna suurust ja kui ei olnud teada ega välja arvatud meie raieringi kestvus, kas see 100 või 60 aastat, või kui pikk see peaks olema. Ja ma küsin, miks ei raiunud endised mõisaomanikud metsa mitte sel ajal maha, kui meil suur küttekriis oli? Kui nad olid põgenenud, siis olid neil wolinikud koha peal ja nemad oleks wäga hästi wõinud metsa maha raiuda. Mina näen siin kuritahtlust, et taheti meie seisukorda weel halvemaks teha, taheti lasta küttekriisi nii kaugele minna, et raudteed oleksid seisma jäänud. Selle tasuks arwas Wabariigi Walitsus võida riigikassa seisukohast neile lubada metsa 3017,44 tiinu ja see on kätte antud ja ma ütlen, nagu kiusatuseks, teeb see summa keskmiste turuhindade järele ümarguselt 200 miljonit marka välja, just sama palju, mida Wabariigi Walitsus arwab kahju saada siis, kui ehitusaastatel rendist loobuks... (Põllutöominister A. Kerem: Mis tiinu hind 1920 a. oli?) Mina wõtsin metsade peawalitsuselt andmed ja ma ei saa aru, miks pean mina 1920 a. hindadega rehkendama ja mitte 1922 a. ja 1923 a. hindadega. (W a h e l h ü e.) Ma ei tea, kas tullakse otsekohe põhjendada, aga ma mäletan, et põllutöominister rahaasjanduse kom-

misjonis tõendas, et olewat ikka õigus, et endistel mõisaomanikkudel olla metsa saada. Wõib olla, et seal on teatud osa kohti, nimelt neid kohti, kus sõda oli ja neil wõimalik ei olnud raiuda, kuid ma arwan, et nendes kohtades, kus sõda ei olnud, oleksid nad wäga hästi wõinud raiuda ja ma arwan, et see andmine riigikassa seisukohast ei olnud sugugi arwesse wõetud, kas riigikassa seda lubab, waid anti. Ma pean ütleva, nagu korra juba nimetasin, et see just kui kiuste sama summa on, mis asunikkude rent välja teeks ehitusaastatel. Kui nüüd metsalankisid wabaks jäeti, kas arwestati seal ka nende raiumistega, kus ei olnud seemnepuidki jäetud ja kus ei olnud kunstlikult metsa ka peale külwatud, kas Wabariigi Walitsus seda kahju oli arwestanud, kus metsalangid wabaks jäeti? Kas ta oli seda ka arwesse wõtnud, kus metsa üle oli raiutud? Waadake, siin ei ole mitte riigikassaga arwestatud ja mina arwan, et riigikassa võib praegu renti ära jätta asunikkudele ehitusaastatel, nagu see meie poolt esitatud oli, ja ettetoodud asjaolu minu kahtlust riigikassa kohta küllalt põhjendawad. Küsimus, kas ehitusaastatel renti ära jätta ilma tagasi nõudmata, seab üles kaks asjaolu. Siin on riigi kahju mõlemite mooduste juures paratamata. Esiteks, kui riik jätab selle rendi sisse nõudmata, siis saab ta Wabariigi Walitsuse seletuse järele 200 miljonit marka kahju. Mina sean aga ülesse teise asjaolu, teise momendi. Kogu meie Eesti kultuurmaapinnast on 50% asundusmaana välja antud ja kui see saab halvasti haritud, siis arwan ma, et see ka mõju awaldamata ei jätta riigi majapidamise peale ja ma julgen küsida, et kas see kahju siis wast mitte suurem ei ole, kui 200 miljonit. Minu härrad, asunikkude hulgaline kohtadelt tagandamine, pettumuse tunne, ja kui seda sunniwad tegema maksud, ja jälle maksud ja kokkukuhjatud wõlad, siis toob see kaasa langemise, ma ütlen laastamise. Ja kas see pettumuse tunne ei loo wahest meeleolu, mis kogu meie riigile saatuslikuks võib saada? Waadake, sellega tuleks arwestada. Ma arwan, kui see seaduseelnõu tõsiselt kaalumisele tuleb, et siis tuleks neid kahte momenti kaaluda, kumb neist riigile kahjulikum on. Ma ütlen, kahju saab riik mõlemat pidi: kui ta rendi wõtmata jätab ja kui ta seda wõtab. Aga kumb kahju suurem on, seda peaks Riigikogu tõsiselt ot-

sustama ja siin oleks moment, kus peaks kaduma igasugused erakondlikud huvid. Siin on õieti kogu riigi saatus kaalu peal, kui asunikud hakkama ei saa. Ma ütlen, see summakene, mis neile rendi näol antakse, see ei ole kuigi suur, aga ta on teatud protsendiline vähendus jälle nende wõlgade summast, mis neile peale tuleks ja see oleks kergendus sellest raskusest, mis neil wõlgade maksmisel olema saab. Ja wõib olla, see oleks suur kergendus mitmele ja aitaks mitmed jalule seada.

Teie, põllumehed, ise tõendasite ja tõite ette, et koht ei tee praegu midagi sisse ja pole seda ka tulewikus näha. See on õige. Põllumees ei saa oma kohast õieti niisugust palka, kui tema, selle tööga wõrreldes, saama peaks. Ja mina olin teie seisukohtadega nõus, nad olid küll osalt natukene liialdatud, aga suur osa oli tõtt, nagu härra Tonkman rääkis, olid need arwud elust wõetud. Seesama seisukord on ka asunikudel. Ei ole tulewikus näha seda kapitaali, wõi neid summasid, mis nüüd ühekorruga wõtta, kui wõlgasid tasuda tuleb. Ei ole mingisugust hiilgawat wäljawaadet. Seesama kiratsew majapidamine kestab edasi, ja siit peab otsima pennisid, mis riigile tagasi tuleb maksa, ja see rabab nii mitmegei jalust maha.

Meie rühm hääletab selle seaduseelnõu poolt, mis rahaasjanduse komisjoni poolt ette pandud, neil põhimõtetel, et kui see seadus II lugemisele tuleb, meie siis wastawad parandused teeme ja loodame, et Riigikogu neid wastu saab wõtma. Meil ei ole näha muud parandust. See seadus ei ole mitte niisugune, nagu see kõlaw pealkiri ütleb: „Toetusandmine ehitusaastatel“. Wabariigi Walitsus on ära waikinud selle toetuse. See ei ole muud mitte midagi, kui ehituslaenu lisa. Muuta neid määrusi, mis ehituslaenude kohta käiwad, ja oleks seesama wälja tulnud, oleks sellesama toetuse kätte saanud. Ja meil poleks tarwis olnud seda seadust I, II ja III lugemisel wastu wõtta. Siin ei ole midagi muud, kui ehituslaenu lisa ja mina ei näe sellel mingisugust headust. (M. Laarman (põl.): See on ju küll hea.) See on hea küll, härra Laarman, aga see ei ole muud mitte midagi, kui silmus on walmis keeratud, ja meie suudame seda natukene eemale lükata, aga korra see tõmbab ikkagi kinni. (M. Laarman (põl.): Lükake tagasi, kui waja pole.) Suudaksime meie ka niimoodi

kohta ära osta, nagu Teie olete jõudnud, siis ei wiriseks meie siin. Aga meie oleme ostmise ajajärgus ja meie seisukord on raske ja mitte naljapärast ei ole seda seaduseelnõu esitatud, waid seda on tehtud asunikkude soowidele põhjendatult. Teie mäletate neid kongressi otsuseid, — see ei olnud küll mitte see üleilmiline kongress, nagu „Kaja“ seda nimetas, waid see oli Eesti wabariigi asunikkude kongress ja nad wõtsid selle põhimõtte wastu ja meil on au seda esitada. Kas teie tahate seda wastu wõtta, see ripub teist ära. Kuidas teie sellest aru saate ja kuidas teie sellest aru saada tahate.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Mul ei olnud selle seaduseelnõu juures mitte nõu sõna wõtta, kui härra Reesen mind mitte wälja ei oleks kutsunud. Härra Reesen pidas siin igatahes aknast wälja kõne, milleks temal õigus on, eriti walimiste ajal. Härra Reesen püüdis oma kõnes näidata, kui sõbralik tema partei nende sõdurite wastu on, kes Eesti pinna tema parteisõprade käest tagasi wõitsid. (Naer.) Härra Reesen unustas selle juures aga ära, et need sõdurid, kelle kasusid ta täna nii südilt kaitseb, et need sõdurid tema parteisõprade endiste lööksõnade põhjal w a l g e k a a r t l a s e d olid. Teie teate ju, et kommunistid meie terwet wabadussõda walgekaartlaste sõjaks pidasid ja mul on hea meel nüüd kinni naelutada, et härra Reesen, praegune kommunistide juht Eestis, walgekaartlaste huwisid kaitseb. Härra Reesen tahtis näidata, et mina rahaasjanduse komisjonis, nagu see äraneeatud sots ja sotsiaalne äraandja olla sõidelnud asunikkude kasude wastu. Minu kindel seisukoht on järgmine, härra Reesen. Asunikud on riigi abil maad saanud. Maa on praegusel ajal teatud walmistusabinõu. Suurem osa riigi elanikka ei ole riigi poolt mitte walmistusabinõusid saanud. (Wahelhüüe J. Reesen'i (wäljasp. rhm.) poolt.) Teie ise ütlesite wäga õieti, et keegi tööline ei ole walmistusabinõusid riigi poolt saanud. Ka ei ole kommunistidegi poolt sennijani seda nõudmist ülesse seatud, et igale kodanikule riigi kulul walmistusabinõusid kingitusena kätte peaks antama. Mina ei ütle seda mitte selles mõttes, nagu oleksid asunikud riigi poolt neile kätte mõõdetud maa kaudu hiilgawasse seisukorda tõstetud. Minu põhimõte ja kindel seisukoht on järgmine, et

igal riigi kodanikul jõudu mööda kohustused on riigi vastu. Ka niisugusel korral, härra Reesen, kui kogu meie riigi elanikud, kes asunikudena maad saanud, endised sõdurid oleksid, siis oleks see nende eneste möödapääsemata kohus ja huvi seda riiki ja seda maad, kus nad elavad, ise üleval pidada. (J. Reesen (väljasp. rhm.): Miks siis Teie need walgekaartlased kahte jakku jagate?)

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Reesen, kui Teie tahate midagi rääkida, siis võtke pärast sõna, kohalt palun aga mitte kõnelda.

M. Martna (sd.): Härra Reesen, mina niisugust jaotamist ei ole ette võtnud, võib olla Teie soovite, et ma Teie kasuks oleks seda ette võtnud. Ma ütlen järgmist: meie asunikud on praegu õnnetumal kombel väga raskesse seisukorda sattunud ja ma arwan, et laen, mis neile toetuslaenu nimel antakse, on tööpoolest teatawaks toetuseks. Minu eelkõneleja, asunikude esitaja, ütles, et tema arwamise wõi teadmise järele see laen paljalt selle lingu ümberkaela tõmbamist edasi lükkab, mis neid nii ja nii ähwardab. Majanduslikud olud ei ole tööpoolest mitte kiiduwäärilised. Härra Reesen ja teised Riigikogu liikmed usuwad ja teawad seda, parempoolsed aga ei usu seda mitte, et meie riik aina kaudsete maksude tõttu elab ja püsib. Kaudseid maksusid maksawad aga need walgekaartlased-sõdurid, kes maad ei ole saanud, maksawad ka töötatöölised ja need töölised, kes õige wähe palka saawad. Oleks tõesti nendele inimestele suur ülekohtu ja kahju tegemine; kui teataw liik riigikodanikka, kes walmistusabinõude kulusid kanda ei taha, teiste maksumaksjate kulul ka seda toetust kingituse näol saaksid. Et minust mitte walesti aru ei saadaks, sellepärast kinnitan ma weel kord, et ma kõnelen oma isiklikust seisukohast, mitte oma rühma nimel. Minu waade asunikude kohta on järgmine: Eesti riigil on suured kohustused asunikude vastu, hoolt kanda, et asunikud elada saaksid ja elada wõiksid. Aga siis kui asunikud juba elada wõiwad, siis algab nendel niisamasugune wastuwaidlemata kohustus riigi vastu, et nad mitte ainult oma kohustusi kaudsete maksude näol ei kannaks, mida nad ju ka nüüd kaudsete maksude näol tegema peawad, waid et nad siis oma kohustust

riigi vastu ka neile antud laenude suhtes kätteusaldatud ja kätteulatatud walmistusabinõu abil täidawad. Kui meie põhimõtte maksma paneksime, et kõik niisugused laenud lähewad wiimaks kingituse alusele, mitte tagasinõudmise põhjale, siis austatud härra Reesen ja teised, saaks seda suuremat kingitust just need väljatsitud asunikud, asunikud hanijalgade wahel, kes, nagu kõneldakse, sajad tuhandet ehituslaenu olla saanud, ja kes neid suuri maalahmakaid on saanud. Mina arwan, et ma sellega oma seisukoha küllalt selgesti välja olen ütelnud, ma soowin, et riik asunikka awitaks, eriti alguse ajal, ehituse ajal, nagu seda meie partei kongressi otsused väga selgesti ütlewad. Aga ma ei tahaks uskuda, et asunikud riigi ja teiste kodanikkude poolt kingitusi ootawad.

J. Wain (sd.): Lugupeetud rahwasaadikud! Meie kuulsime rkl. härra Kütt'i poolt sellest maahulgast, mis praegu asunikude käes on. Minu parteiseltsimees Martna nimetas seda walmistusabinõuks. Meie ei tarwitse asunikude küsimuse juures mitte arutama ja wahet tegema minna, kes nendest enam, kes wähem walgekaartlane on, rahwamajandusele on see täiesti ükskõik, kes seal saadusi walmistab. Kui meil 50% kõigest meie haritawast maapinnast antud algajate maaharijate kätte, kes seda tööd teewad wiletate riistadega, wähesse kapitaaliga, siis on täitsa arusaadaw, et nemad sellest maast pooltki seda välja wõtta ei wõi, mida maa anda wõiks.

Meie peamajandusharu riigis on põllumajandus, ja selle tõttu on ka täitsa loomulik, et me selle peale oma erilist tähelepanu pöörame. Kõik katsed meie tööstust jalule upitada ei ole senni mitte heade tagajärgedega kroonitud. Isegi riiklikud laenud, mis sinna on antud, ähwardawad saada sarnasteks, mida wist mitte tagasi ei saa, kuna aga asunikudele antud laenud pooleski küsimusmargi alla tulnud ei ole. Ja sellepärast, wõttes erilise tähelepanu alla meie maamajandust, tõuseb siis küsimus, kas on küllalt otstarbekohane, et meie oma asunikud esimestel asumise aastatel raskelt maksustame. Kas on küllalt otstarbekohane, kui meie maksustamisega nende asumise aega suurema hulga aastate peale pikendame, wõi et meie wõimaldaksime neile kõiki nende käes olewat jõudu panna oma majapida-

mise sisse ja arendada seda nii kaugele, kui nad seda meie üldise maamajandusega võrreldes arendada suudavad. Siin on tegemist muidugi riigikassaga.

Kas meie riigikassa kannatab seda, et asunikudelt praegu nende käes tarvitada oleva maa eest maksusid ei võetaks ja kas riigikassa, teisest küljest, kannatab, et neile toetussummasid antakse? Mis puutub maksudesse, siis nimetas eelkõneleja siin, et meie riigikassa saab peaaeglikult oma sissetuleku kaudsetest maksudest. Ma lisaks ainult juurde, et otsekoheste maksude allikad poolleski ei ole kuiwaks saanud. Kui meie Tallinnas ringi waatame, siis peab wist isegi pime tunnistama, et meil Tallinnas laiemalt elatakse, kui enne ilmasõda, hoolimata sellest, et sõda meid küllalt on kurnanud, hoolimata, et meie tööstus kiratseb. Ma ei ole Tallinnas kaua elanud. Olen siiski väga mitmetel aastatel Tallinnas mõned kuud mööda saatnud, kuid kunagi ei ole siin nii suurt arwu lõbustuskohti olnud kui praegu. Kõik need asutused nõuawad kodanikkudelt wäljaminekuid, nad elatawad teisi, kes midagi ei loo, küll aga tarwitawad. Nad edendawad parasitismi. Järjekult on seal ala, kus meie maksustada wõiksime ilma, et meie rahwamajandus üldiselt selle alla kannataks, ilma et meie tarwitseks wõtta sealt, kust see wõtmine väga raskena tundub. Ja ma ütleks, et minu seisukoht oleks neid lõbustuskohti ja teisi sarnaseid asutusi maksustada, asunikka toetada ja ma ei ütle seda sellepärast, et praegu walimise ajajärk on. Olen õnneks ka warem sama seisukohta ajakirjanduses ja rahwakoosolekul kaitsnud, kui mingisuguseid walimisi ees ei ole olnud.

Meie peame teadma, et ka arukas põlumees mitte ei hakka sõitma säliga. Enne kaswatab tema selle sälu tingimata nii wanaks ja tugewaks, et temale rangisid kaela panna ja koormat peale laduda wõib. Kui teie rakendate nõrgajõulise looma koorma ette, siis rikute ta esiteks ära ja kaotate sellega küll tüki warandust, ei saa aga mitte seda tulu, mis teisel teel oleks wõidud saada. Niisamasugune lugu on ka asunikkuude koormamisega maksudega. Ei ole mitte otsitud kõiki neid allikaid, mida oleks wõidud ära kasutada ja wõetakse asumisaastal asunikudelt renti.

See seaduseelnõu neid tagajärgi ei anna, millised lootused tema peale pandi.

Meie wõime wist küll kahtlemata ennustada, et ametiasutused asunikkuudele ehituslaenu määrates igale tarwilikuks tunnustatud summast maha arwawad selles seaduses ettenähtud summakesed. Mida oleme meie sellega kätte saanud? Midagi muud, kui et ehituslaenu antakse nüüd kahes osas ja tuleb 2 korda ringkonnawalitseja juurde sõita, et oma paberid sellekohaselt ära kinnitada; 2 korda wahest ka raha järele linna sõita.

Sotsiaaldemokraatlikule rühmale on täitsa wastuwõtmata, et meie need summakesed, kogusummas 87 miljonit, laenuna anname, ja mitte toetuseks, mida peaks asumisaastatel tõepoolest antama. Meie teame asumisest enne ilmasõda Wenemaa lagendikkudele ja Siberi. Seal taheti tõepoolest, et asunikud jalad alla saaks, seal anti neile suuremad summad kätte, kui seda meil tehakse ja ei nõutud mitte tagasi, kuna laenusummad weel peale selle anti. Kui omal ajal sotsiaaldemokraadid oma kongressil ja ka mujal seisukohti awaldasid, et asunikud tuleksid wabastada ehitusaastatel rendist, siis, eeldades, et see rent ei lükata mitte mõneks aastaks edasi, waid et see rent tulewikus maksmata jääks. Ühe sõnaga, soowitame wiia läbi seda, mis juba maaseaduse arutamise puhul kawatseti, et teatud aastad igale asunikule wõimaldatakse elada ilma, et ta maksusid maksaks maa tarwitamise eest. Kui meil ei ole — ja ma ei hakka siinkohal pikemalt seletama, mispärast ei ole senni weel wastu wõetud maatarwitamise seadust, siis on see ainult õieti ainukene põhjus, mispärast senni neid maid maksustama peab. Oleks inimesed juba kestwamalt maale asetatud, siis peaks ka arwama, et nad tõsisemalt asja peale waatawad, ei oleks mingisugust põhjust karta, et maa kurnamise peale mindakse. Praeguse maatarwitamise juures, kus lokkama on lõõnud igasugused otstarbed, wõib maakurnamisest rääkida; aga asunikkuude liit wõiks meile kinnitada, et need asunikud, kes maa pealt lahkunud, pole seda teinud sellepärast, et nad maa ära kurnasid ja otstarbeta ära on kulutunud selle, mis sealt saadud on, waid lahkusid sellepärast, et nad tõepoolest ei suuda seal hakkama saada, ei ole suutnud oma majapidamist esialgu korraldada. Selle tõttu annab neile majapidamine wähe tulu, ja nad on sunnitud kohalt lahkuma.

Mina lähen wälja sarnast järeldest tehes inimeste puht hingelistest omadustest, ja usun nii, et kui inimesel midagi luua, midagi korraldada on, siis tema ka moraalselt kõrgemal on kui teine, kellele küllused sülle heidetakse ja öeldakse, et ole lahke, hakka seda kasutama ja sellest mõnu tundma. Langemine, olgu joomakombe alla ehk mõnel teisel teel, käib kaasa harilikult hõlbu eluga. Seal, kus inimene oma silmaga näeb, et iga mark ja iga penn, iga päew ja iga tund ära tarwitatud wõib saada selleks, et enesele ja oma perekonnale elamise aset ja peawarju luua, seal on igatahes niisugune rahaloopimine ja prassimine harwem nähtus, ehk olgu siis meeleheitel. Tarwis on sellepärast nii korraldada, et asunik meelt ei heidaks. Sotsiaaldemokraatliku Riigikogu rühma seisukoht on see, et 4%, millest 2% on ette nähtud kustutussummana ja 2 protsendina ei aita meie riiki kitsikusest wälja. Kui maksustamata wõidakse jätta allikaid, mida ma siin nimetasin, siis suudame ka siin üle saada. 15.000 marga suurune summa ei tarwitse antud saada laenuna, waid toetussummana ehitusaastatel, missuguse ettepanekuga II lugemisel esineb.

Muidu aga hääletame seaduse I lugemisel wastuwõtmise poolt.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Härra Martna seisukohaga, et maa walmistuse abinõu on, olen ma täitsa ühes arwamises. Kuid härra Martna ei teinud sellest mitte tarwilikka järeldest. Kui maa on walmistamise abinõuks, siis ei ole ta mitte riigirentnikkude käes üksnes walmistuse abinõuks, waid ka nende käes, kel maa eraomanduseks on. Kui nüüd rent on maks walmistuse abinõude pealt, siis peaks seda maksu wõetama ka nende käest, kel see maa on eraomanduseks. Waadake, kui ma selle asjaolu peale tähelpanu juhtisin ja kui siin järjekindel ollakse, kui taetakse maksusid wõtta jõudumööda, nagu härra Martna ütles, mis ka wäga õige on ja mida ka mina pooldan, siis tuleks ka põllumeeste käest maarenti wõtta, kellel maa eraomanduseks on. (Wahelhüüe paremalt poolt.) Ei ole sugugi, tema läheb otsekohe riigile igaaastase kasutamise maksuna. Waadake seda maareformi teostamise määrustest järele. (Wahelhüüe paremalt poolt: Wõiksite mõnda majandusõperamatut ka waadata. J. Holberg

(põl.): Lugege Pöögelmani, seal on selgesti öeldud!) Igaüks wõtab seda oma iseguse ilmawaate järele omast seisukohast. Kui see maa on läinud resolutsiooni läbi riigi omanduseks, siis wõtab riik, kui maaomanik kasutamise eest rentnikult maksu. Kuid meie teame, et meil tuleb edaspidi päewakorda teisi küsimusi ja nimelt, tasumaksmise küsimus wõõrandatud maade eest. Kuigi need küsimused ei ole weel asunikkudele peawalu teinud, siis edaspidi, kui parempoolsed oma programmi läbi wiivad ja wõõrandatud maade eest asunikudelt maksu wõtawad, siis saab see tingimata asunikkudele peawalu tegema. Kui nemad selle maa pärisomanikkudeks, kuid ühes sellega jääwad nemad ikka rendimaksjaks, sest rendiwahekordi ei kawatseta mitte ära kaotada. Missugused seisukohad õigustawad seda renti nõuda? Kas see, et teie wabadussõda on kulunud nõudnud? Kas on tarwis nüüd seda nende käest sisse nõuda, kes wabadussõja ja teie rewolutsiooni läbi maad on saanud? Kas tuleb siis seda renti selleks tarwitada, et sõjawõlgasid tasuda? (J. Temant (põl.): Kust Teie olete? Minge Wene maale!) Teie wõite saata, ma tahan siin wõidelda töörahwa riikliku seisukoha eest. Ma ei lähe mitte ise. Ma teie riikluse seisukohta ei saa mitte pooldada. (Segased wahelhüüded.) Ja kui nüüd küsida, kas siis asunikud maksawad maarendiga neid kulusid, mida selles sõjas on kantud ja tehtud, wõi läheb see rent mõnesuguste teiste otstarbete peale, wõi nii nagu härra Martna arwab, riigiametnikkude ülespidamiseks? (M. Martna (sd.): Mina ei ole seda mitte öelnud.) Teie rääkisite seda. (M. Martna (sd.): Ärge lükake mulle teisi mõtteid alla. Teie olete ju ka inimene, kes aususest kuulnud on.) Ja waadake, Teie rühmaseltsimees Johanson julges kirjutada rahaasjanduse komisjoni koosolekust, et mina olla rahaasjanduse komisjonis rendi äräjätmise wastu rääkinud. See seisab teie häälekandjas. (Wahelhüüded.) No, mis Teie siis üldse panete nime lehte, kui teie arwate, et minu nimi seda wäärt ei ole. (M. Martna (sd.): Aga kas Teie tahtsite sellega Johansonile kätte maksta, et Teie minule wale sõnad suhu panete.) See,

millest mina räägin, on Teie mõtted maa-kommisjonis... (Wahelhüüded mitmelt poolt segawad kõneleja kõne ära.) Kas see on siis sõimamine? Mina tean väga hästi, et suurem osa kõigist riigi sissetulekutest läheb riigiametnikkude ülespidamiseks. (M. Martna (sd.): Mitte suurem osa.) Summa, mis selleks tarwitatakse, et kodanlist riigiaparaati käima panna, on väga suur, nii et suurem osa meil läheb sõjawäe ja riigiametnikkude ülespidamiseks. (M. Martna (sd.): Kui Teie sõjawäe juurde wõtate, siis tuleb välja, et suurem osa wäljaminekutest selle peale kulub. Mitte ametnikkude peale.) Need on ka ühed riigiametnikud. (M. Martna (sd.): Sooh.) See on nüüd selle järele, keda Teie riigiametnikkudeks peate, kas neid, kes alaliselt wõi ajutiselt, selles on wahe. (M. Martna (sd.): See on kommunistlik kord.) Ma ütlen, et igauks, kes riiklikka kohustusi täidab, on riigiametnik. Ka Riigikogu liige on riigiametnik. Mina arwan, et ka riigi hobune riigi kohustusi täidab...

Juhataja **J. Tõnisson**: Ma palun päewakorra juurde jääda! Siin ei ole mitte hobustest juttu.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): ... sest hobuse ülespidamine wõtab ikkagi ka kulu, ja hobune wõib riiklikka kohustusi täita. Kui rent läheb sõjakulude katmiseks, siis wõiks nüüd sellega wahest nõus olla, sest tõepoolest on nüüd rewolutsioon seda kaasa toonud, et paljud isikud maad on saanud. Aga meie teame ka, et mitmed walgekaartlased maad on saanud. Hea küll, las' need walgekaartlased siis tasuwad ka, mida see sõda ja rewolutsioon on kaasa toonud, aga meie teame ka, et ka teistel kodanikkudel neist miljardilistest kulukandmistest tuleb osa wõtta, mida aga asunikkudel mitte üksi kanda ei tule. Selle küsimuse peale just põllumajanduslikust seisukohast waadates ei saa nõus olla ega õigeks pidada, et ühel põllumajanduse alal töötawal kihil isesugused maksukohustused oleks. Seda ei saa meie rühm mitte pooldada. Kui teie nimetate maad walmistusabinõuks ja kui teie ütlete, et keegi on walmistusabinõu saanud ja sellepärast peab tema ka renti maksma, siis olge järjekindlad ja nõudke ka kohaomanikkude käest renti kui walmistusabinõude maksu.

Juhataja **J. Tõnisson**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Martna'l.

M. Martna (sd.): Rkl. Reesen ütles, et mina siit kõnetoolilt olewat sõdurid walgekaartlasteks nimetanud. Ma kõnelesin küll walgekaartlastest, aga ma ütlesin, et kommunistid, Reesen'i parteisõbrad, neid sel ajal walgekaartlasteks sõimasid ja ma juhtisin Riigikogu tähelpanu just selle peale, et rkl. Reesen nüüd nende inimeste huwisid kaitseb, keda tema mehed enne walgekaartlasteks sõimasid. Mina olen ikka selles arwamises olnud, et see nimi kommunistide suus ainult laimuks oli. Oma uue seisukoha wõtmisega tunnistas härra Reesen minu wäite õigeks. Muud ei ole mina ütelda tahtnud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Aruandja lõpusõna ei tarwita. Aruandja poolt on rahaasjanduse komisjoni nimel ettepanek tehtud esitatud seadust lugemisel wastu wõtta. (Häletatakse.) Nähtawana murega on asunikkudele ehitusaastatel toetusandmise seadust lugemisel wastu wõetud.

3. Kalapiüügi-seaduse muutmise- ja seaduse eelnõu — päewakorral.

E. Weberman (rhws. w.): Teen ettepaneku seaduseelnõu anda maakommisjoni.

Juhataja **J. Tõnisson**: Ettepanek on tehtud seaduseelnõu maakommisjoni anda. (K. Tonkman (põl.): Pannem ette eelnõu rahaasjanduse komisjoni anda. Saalis müra ja segased wahelhüüded.) Palun rahu. Ettepanekut — eelnõu rahaasjanduse komisjoni anda — kirjallikult ei ole esitatud. (J. Soots (põl.): Tuleb ettepanek, tuleb! Müra. Wahelhüüde: „Walwe“ komisjoni anda. Wahelhüüde pahemalt poolt: Põllumehel on kõwa käsi. J. Soots (põl.): Ega see ime ei ole, et põllumehel kõwa käsi on.)

J. Wain (sd.): Minule näib, et ettepanekutegijad — seda eelnõu anda rahaasjanduse komisjoni — on seganud seda eelnõu III päewakorra-punktiga — riikliku kalameeste laenufondi seaduseelnõuga. Kõnealolewal eelnõul ei ole midagi tegemist rahaasjandusega. Räägitakse „kalapiüügi-seadusest“, mis läinud aastal maa-

kommisjonis wastu wõeti, mida nüüd muuta soowitakse. Jutt on sellest, kas seal teatud merealad ka tulewikus renditawad olgu, wõi jätta ka need üksikud kohad, mida senni wälja renditi, wabaks kalapüügiks.

Ma loen tarwilikuks tähendada, et läinud aastal tollekordne põllutööminister härra Rostfeld tähendas otsekohe ja mitmel korral, et riik ei tarwitse mitte kalapüügiõigust teatud kohtades wälja rendida fiskaalsetes, tähendab riigi sissetulekute huwides, waid kui rentimine kõne alla tuleb, siis ainult sellepärast, et nendes kohtades kalapüüki reguleerida. Sissetulek, mis sellest saadakse, on niwõrd wäikene, et isegi nende rendilepingute tegemine ja nende lepingute täitmise järelwalwe palju rohkem maksma läheb, kui rent, mida saadakse. Oli aga seadus omal ajal maakommisjonis, siis on täitsa loomulik, et sama komisjon ka täiendamist arutaks.

Juhataja **J. Tõnisson**: Kirjalikult on ettepanek tehtud rkl. Rei poolt seadust üldkommisjoni anda.

A. Rei (sd.): Koha pealt tehti mitmesuguseid ettepanekuid seda seaduseelnõu anda wälis-, rahaasjanduse komisjoni ja seaduseelnõu esitaja rkl. Webermani poolt — maakommisjoni. See on ikkagi puhtjuriidiline küsimus ja sellepärast tuleks teda anda üldkommisjoni. Maaga on siin niipalju ühist, et meri puutub maaga kokku ja muud ühist siin ei ole.

Juhataja **J. Tõnisson**: On tehtud kolm ettepanekut. 1) Rkl. Webermani poolt — seaduseelnõu anda maakommisjoni, 2) rkl. Tonkmani poolt — rahaasjanduse komisjoni, (O. Gustawson (is.): Noh, seda ettepanekut wõib ainult härra Tonkman teha.) ja kolmas ettepanek rkl. Rei poolt — anda üldkommisjoni. Panen need ettepanekud esitamise järjekorras hääletamisele. (J. Hünerson (põl.): Las kihutab läbi kõik komisjonid.)

(Hääletatakse.) Hääli on saanud: rkl. Webermani ettepanek — 21 häält, rkl. Tonkmani ettepanek — 9 häält, rkl. Rei ettepanek — 25 häält.

Sellega ei ole ükski ettepanek absoluutset enamust saanud, sellepärast panen nad uuesti hääletamisele „poolt“ ja „wastu“ saadud häältearwu suuruse järjekorras.

(Hääletatakse.) (Wahelhüüe keskelt: Härra Jaanis hääletas esiteks poolt, nüüd — wastu. Wahelhüüe sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma kohtadelt: Nad hääletawad enamuse surwe all!)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: 1) rkl. Rei ettepanek — seaduseelnõu anda üldkommisjoni — on saanud poolt 26 ja wastu 15 häält, 2) rkl. Webermani ettepanek — seaduseelnõu anda maakommisjoni — on saanud poolt 18 wastu 19 häält, 3) rkl. Tonkmani ettepanek — seaduseelnõu anda rahaasjanduse komisjoni — on saanud poolt 9 ja wastu 32 häält.

Sellega on rkl. Rei ettepanek wastu wõetud ja käesolew seaduseelnõu üldkommisjoni antud.

4. Riikliku kalameeste laenufondi seaduseelnõu — päewakorral.

E. Weberman (rhws. w.): Teen ettepaneku seaduseelnõu anda rahaasjanduse komisjoni.

Juhataja **J. Tõnisson**: Ettepanek on tehtud anda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud, seega läheb käesolew seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni.

5. Eesti wabariigi proletaarliste üliõpilaste riikliku toetuse seaduseelnõu — Ilugemisel.

R. Pälson (töörp.): Ma teen ettepaneku seaduseelnõu anda hariduskomisjoni. (Wahelhüüe põllumeeste rühmast: Mis jaoks. Wõib ju kohe arutama hakata.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Ettepanek on tehtud seaduseelnõu anda hariduskomisjoni. (Hääletatakse.) Ettepanek on poolt saanud 15 häält ja wastu — 25 häält, seega tagasi lükatud.

Sõna on rkl. Wainil korra kohta.

J. Wain (sd.): Mina ei tea mitte, kas kodukorra komisjoni seletus sarnase juhtumise kohta, nagu meil praegu, on juba jõusse astunud. Mul on põhjust arwata, et ta jõus on. Kodukorra komisjon on neid nähtusi arwesse wõtnud, mis Riigikogus teatud eelnõudega ette

tulid, kus eelnõusid ei antud komisjoni, ega ei võetud neid ka I lugemisele ja Riigikogu juhatus oli sunnitud neid mitu korda päewakorda võtma. Komisjonis tuldi otsusele, et kui seaduseelnõu Riigikogu poolt komisjoni ei anta, siis tuleb tema otsekohe I lugemisele. Järjekult tuleb see seaduseelnõu nüüd I lugemisele võtta.

Juhataja J. Tõnisson: Sõna on rkl. Piiskar'il korra kohta.

J. Piiskar (is.): Ma palusin sõna õieti samaks seletuseks, mille peale eelmine kõneleja juba tähelpanu juhtis. Nimelt on kodukorra komisjon tarwitusel olewate pretsedentide korraldamise puhul kodukorra § 47. kohta üles võtnud märkuse, et kui muud ettepanekut ei ole, wõi kui komisjoniandmise ettepanekut wastu ei võetud, siis ei lange küsimus mitte päewakorrast ära, waid tuleb I lugemisele. Kui küsimus juba päewakorda on võetud, siis on loomulik, et temale kõik antakse, ja selles mõttes ei olegi tarwis teha erilist ettepanekut seaduseelnõu I lugemisele võtmiseks, waid kui komisjoni andmise ettepanek on tagasi lükatud, tuleb eelnõu automaatselt I lugemisele. (Wahelhüüe: See korraldus ei ole wastu võetud.)

Juhataja J. Tõnisson: Kui siin ette tuuakse kodukorra komisjoni seisukohta kodukorra § 47 seletamisel, et komisjoni andmise ettepaneku tagasilükkamise tagajärjel tuleb seaduseelnõu I lugemisele, siis ei waidle ma selle wastu, ja awan I lugemise. Sõna on rkl. Pälson'il. (J. Soots (põl.): Kas ei saaks kodukorda sisse võtta, et Riigikogu liikme juuksed korras oleks?)

R. Pälson (töörp.): Tartu ülikoolis õpib palju proletaarlasi-üliõpilasi, kes majanduslikult väga wiletsas ja raskes seisukorras on. Meil armastatakse kodanlikes ringkondades rääkida, et hariduse saamine on kõigile kihtidele waba ja kättesaadaw. Kui meie aga waatame tegelikult hariduspoliitikat, siis ei ole see sugugi nii, nagu walitewatest kihtkondadest seda armastatakse laulda. Sellejuures selgub, et isegi algharidus, rääkimata kesk- ja kõrgemast haridusest, ei ole sugugi nii kättesaadaw proletaarlastele õpilastele, kui seda on walitewale jõukale kihile. Maal on töolistelastel otse wõi-

matu kooli minna, sest neil pole midagi selga ega jalga panna ning pole ka söögi- kraami ühes võtta. Pealegi kui koolimaja 7—8 wersta kaugel, ei saa kehwa proletaarlase laps sinna kuidagi minna, kuna mitteminemise tagajärjel tööliste perekondadele trahwid kaela tulewad, et mispärast nad oma lapsi kooli ei saada. Kui juhtub, et keegi töolistelastest suudab omale alghariduse omandada ja tal tung on keskkooli ja kõrgema hariduse järele, siis ei saa tema ülikoolis enam kuidagi edasi, sest seal on kõrge koolimaks ning tarwis palju õpeabinõusid, mida temal wõimalik muretseda ei ole ning peab oma haridustöö pooleli jätma. Just ainealine seisukord ja majanduslik kitsikus jätab palju noori kõrgematest õpeasutustest, nagu seda on ülikool ja tehnikum, eemale, selle peale waatamata, et neil on tung õppimise järele. Selle tõttu läheb väga palju loowat teaduslikku tööd kaduma ja eriti riik peaks sellest seisukorrast aru saama, et haridus peab olema kõigile kättesaadaw, ning peab eestkätt kehwe- matele üliõpilastele toetuse mõttes wastu tulema. Ülikoolis on küll olemas stipendiumid, toetusrahad jne. jne., kuid waatame, kes nende stipendiumide ja toetusrahade saajad on. Nende wäljaandmise juures ei peeta silmas õpilase ainelist seisukorda, waid neid toetusrahaid saawad eestkätt need, kellel mõjuwad tutwus- ringkonnad, kellel on nõndanimetatud „omamehed“. Kas neil hädasti riiklikku toetust väga tarwis wõi mitte, ei wõeta arwesse. Pole olemas neid määrusi, mille põhjal tuleks toetusraha määrata neile, kel seda tarwis, see on kehweimatele üliõpilastele. Seda silmas pidades, tahab käesolew seaduseelnõu nendele kehwe- matele töölistelastele, kellel tung kõrgema hariduse järele, weidi appi tulla ja riik kui ka Riigikogu ei tohi waikides sellest seaduseelnõust mööda minna. On tarwilik, et käesolew seadus kiires korras maksuma pandaks, et wastawat riiklikku toetust saaks need, kel teda väga tarwis. Kui tõmmata paralleeljooni kodanlise ja proletaarlise noorsoo wahel, kes ülikoolis õpiwad, siis wõime tähele panna, et kodanline noorsugu läheb ülikooli mitte selleks, et loowat tööd teha wõi ühte wõi teise teaduslikku küsimusse süweneda, waid nagu kodanlised häälekandjad seda ise seletawad, käib kodanline noorsugu ülikoolis selleks, et oma uurimistöid teha restoraanides, seal joomises ning üksteist

toolidega peksmises ja igasuguses muus uulitsanaljas. Neil on võimalik seda teha, sest nende wanematel on suured wabrikud, suured ärid, miljonid tarwitada, ning töörahwa odaw töäjõud kasutada. Sellest seisukohast välja minnes peab eestkätt sellele üliõpilaskommale, kes tõsiselt hariduse juures kinni, appi tulema, sest kui ta kuidagi ülikooli pääseb, siis peab seal kõige hirmsamate raskustega maadlema ning igasugust teenistust otsima, et kuidagi leiba saada ning raamatuid osta. Püütakse ära kasutada igasuguseid teenistuswõimalusi, et sissetulekut saada. Kujutage ette — inimesel on tung haridust saada, kuid ainelised wõimalused ja materjaalne seisukord ei võimalda seda kuidagi mitte. On juhtumisi ette tulnud, kus naisproletaarlased-üliõpilased on kõlwatust sissetulekutest leiwaraha püüdnud teenida. Seda kõike tuleb arwesse wõtta ja sarnaseid waeseid üliõpilasi on Tartus väga palju. Kodanline noorsugu, kui tema ülikoolis käib, läheb sinna peasjalikult wärwimütside jaoks ja selleks, et oma käestäräläinud sisemusele ülikoolis lehkawat ja wäljapaistwat koort ümber luua. Neil ei ole tahtmist teaduslikkude küsimustega tegemist teha, waid see tahtmine ja tung on ainult töölisnoorsool, kes tõsiselt hinnata oskab kogu waimlist ja kultuurilist tööd. (W a h e l h ü ü d e d p a r e m a l t p o o l t : J ä r g k a o b ä r a .) Muretsege ise oma järjekorra eest. Ma arwan, kui Riigikogu selle seaduseelnõu wastu wõtab, siis näitab ta sellega, et tema hinnata oskab tõsist töötamist ja hariduspoliitikat süwendab. Wõidaks tulla ja ütelda, et meil ei ole summasid, kust kulusid katta. Summasid jätkub mitmesuguseks otstarbeks, näituseks abiandmisteks teatritele ja lõbusõitudele. Ei oleks sugugi ülearune, kui need summad ära kasutatakse selleks, et proletaarlised üliõpilased wõiksid ülikoolis tõsiselt tööd teha. Sellest seisukohast välja minnes, teen ettepaneku seda seaduseelnõu luge-misel wastu wõtta.

H. Heideman (töörp.): Käesolew seaduseelnõu on wälja töötatud, nagu ka seletuskirjas tähendatud, Tartu proletaarlise üliõpilaste organisatsiooni poolt ja esitatud Eestimaa töörahwa partei Riigikogu rühma kaudu. Eesti wabariigi kestwuse jooksul ei ole mingisugust abi antud proletaarlistele üliõpilastele ja töölisnoorsoole. On küll, nagu minu eekõne-

leja, seltsimees Pälson, tähendas üliõpilastele stipendiumi jagatud. (W a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t : M u i d u g i h e a d e l e õ p i l a s t e l e .) Stipendiume on jagatud neile „headele poegadele“, kelle eestkostjad on jõukad ja tähtsamatel kohtadel seiswad kõrgemad aukandjad. Töölisnoorsoost ei ole senni keegi toetust saanud, ega ole tal ka lootust stipendiaadi kohale kandideerida. (W a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t : N i i m i t m e d o n s a a n u d !) See on siis wist küll õnnetu-juhtumine olnud, kui teie töölistele, kes ülikoolis õpib, abiraha olete määranud. Kui teie siin nõuate, et üliõpilased, kes töölistes on, on saanud toetust riigi poolt, siis ei maksaks teil selle seaduseelnõu arutamise juures närwiliseks minna. Kõigepealt tahtsin peatada toetussaaamise korra juures, mis selles elnõus ette nähtud on. Käesolewa seaduseelnõu järele peab võimalik olema igal proletaarlistel üliõpilasel, kes wajab abi ja kelle õpetöö kohta rahuldawaid otsuseid on annud fakulteet, saada riiklikku abiraha. (J. H ü n e r s o n (põl.): K u s n e i d t e m b e l d a t a k s e ?) Iga proletaarline üliõpilane, kui tema läheb ülikooli, ei jää tema mitte töölisteklassist eemale ja on järjelikult tööliste organisatsiooni liige. (J. S o o t s (põl.): J a k ä i b 1. m a i l s õ j a w ä e l e k e e l t n ä i t a m a s .) Tööliste organisatsioonid ja tööliste parteid on need, kelle kaudu proletaarlised üliõpilased oma elulisi, hädalisi nõudmisi awaldawad ja praegusel juhtumisel, võimaldada proletaarlistele üliõpilastele toetuse saamist. See toetuse saamise kord peab lihtne olema ja selleks peab loodud saama organisatsioon... (J. S o o t s (põl.): L o o d u d . . . o r g a n i s a t s i o o n !) ...kes tegelikult ka abiraha wälja maksab ja kindlaks määrab abirahad. Jätta aga see abiraha wäljamaksmine ja kindlaksmääramine ülikooli, ehk mõne muu walitsuse asutuse kätte, siis on kindel, et need ka igatahes abirahast ilma jääksid, kes seda kõigerohkem wajaksid. Seal hakatakse kõiksugu soowitusi, wõib olla ka kaitsepolitsei tunnistusi nõudma, kuid igatahes, ei tohi seda abiraha andmist anda mingisuguse kaitsepolitsei wõi riikliku aparaadi kätte, peab olema loodud organisatsioon nendest, kes kõige rohkem on huwitatud sellest abirahast ja kõige õiglasemalt wõiks seda läbi wiia. Et ülikooli nõukogul tarwis on osa wõtta abirahade määramisest, selle wastu meie ei waidle, kuid lõpulik otsus, lõpulik

„ei“, ehk „ja“ ütlemine ei võiks mitte olla ainult ülikooli nõukogul, vaid osavõtmine kolme esitaja kaudu ülikooli nõukogul võimaldab järeelwalwe, kontrolli ja informatsiooni, mida ülikool vajab selle kohta, kui palju üliõpilastele-proletaarlastele toetust tarwis ja kes neist waesed on. Peale selle peawad olema esitatud selles organisatsioonis, kes abiraha määravad ja wälja jagawad, ka üliõpilased ise oma eduskonna kaudu. Nii on seaduseelnõus ette nähtud, et 9-liikmelisest komisjonist wõtawad osa kolme esitaja kaudu üliõpilased ise. Ja peale selle on sellest arusaadawalt huwitatud tööliste organisatsioonid, kelle liikmed proletaarlased ülikoolis, sellest, et nende huwid saaksid kaitstud. Kõigepealt on huwitatud sellest Eestimaa töölisühisuste üldliit, kes on kogu Eestimaa tööliste organisatsioonide ja ühisuste keskkoh. Eestimaa töölisühisuste üldliit nimelt peaks sellest komisjonist osa wõtma kolme esitaja kaudu. Ainult niisugune komisjon võiks võimaldada üliõpilastele toetuse saamise ja see komisjon wõtaks ka arwele need üliõpilased, kes tõepoolest toetust wajawad. Seaduseelnõus on § 1. esimeses märkuses tähendatud, et esimese aasta üliõpilastele ja wabakuulajatele antakse toetust ilma fakulteedi otsuseta, nimelt sellepärast, et esimesel aastal ei saa ka fakulteed üldse mingisugust otsust teha. Järjekult, kui esimesel aastal ei saa proletaarlane-üliõpilane mitte toetust, kui tema nii ütelda proowi peal on, siis tema kõht ei kannataks seda proowi wälja. Meie teame, et töölisel-üliõpilasel, tulles kas töökojast, ehk adra tagant maalt, puuduwad kapitaalid enese õpeaasta jooksul ülewälpidamiseks. Käesolewal sügisel, ülikooli semestri algul, olid peaaegu igas kodanlises ajakirjas pikad kirjeldused sellest raskest seisukorrast, millesse üliõpilased on sattunud raske korterikriisi, elukalliduse tõusu jne. tõttu. Arusaadaw, et proletaarlastel ei ole mitte võimalik kusagilt toetuslaenu saada, nagu seda on võimalik põllumeestel ja teiste jõukate kihtide noortel ja sellepärast just esimese aasta üliõpilaste ja wabakuulajate toetus on see esimene abi, mis võimaldaks ülikoolis käimise. Järgmisel aastal igatahes attesteerib fakulteed selle üliõpilase oskused ja wõimed.

See nõue on tehtud selleks, et meie ei nõua mitte abiraha neile, kes ei õpi, kes

logelewad, nagu seda suurem osa kodanlisest üliõpilasnoorsoost teeb...

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun mitte meie üliõpilasi haawata.

H. Heideman (tõõrp.): ...waid tõesti neile, kellel wõimisi on oma haridust jätkata ja arendada. Selle tõendusks, et tõesti üliõpilane-tööline vajab toetust, peaks olema küllalt sellest, kui töölisteühisus ehk töörahwa organisatsioon, kuhu kuulub üliõpilane ehk tema wanemad oma töö wõi ameti järele, sellekohase tunnistuse wälja annab. (J. Holberg (põl.): Kas lõpp, wõi tuleb weel?)

Toetuse saamine ei ole ette nähtud mitte pikema aja peale korraga, kui üheks aastaks. Iga aasta tuleks toetussaamist uuendada. See on tehtud üliõpilaste eneste huwides, et abirahasaamine ei korduks mitte neile, kes wõib olla käega lööwad hariduse peale ja aja muidu ära raiskawad. Siin aga muidugi tekiwad weel mitmesugused küsimused, mitmedki arusamatused, kuidas seda abiandmist korralikult ellu wiia. Kui sellel 9-liikmelisel komisjonil, kes abiraha määrab, on juhuslikult abiraha määramise juures arusaamatusi, ehk kui sel komisjonil, mis seisab koos õieti kolmest: ülikooli nõukogu, siis üliõpilaskonna ja Eestimaa töölisühisuste üldliidust, niisugusel korral, kui wõib olla hääled kas pooleks lähewad ehk kui nende esimese kahe esituste poolt tagasi lükatakse toetuse saamise asi, kas sihilikult ehk üks kõik missugustel teistel põhjustel, kui aga proletaarlane üliõpilane toetust vajab, siis on üldliidu esitajal selles komisjonis „veto“ õigus. Muidugi tullakse selle wastu waidlema, ja waidlema just sellepärast, et see „veto“ õigus tahetakse nõuda töölisühisuste üldliidu esitajale. See on aga ainukene abinõu, mis võimaldaks proletaarliste üliõpilaste nõuete rahuldandmist täiel määral, sellepärast, et tööliste huwisid ei tunne paremini keegi muu kui tööliste organisatsioonid ise ja kõige rohkem huwitatud on ka tööliste organisatsioon.

Kui suur see toetussumma peaks olema, selle kohta ei ole mitte kindlaid numbrid üles seatud, ja ei saagi üles seada. Wähemalt praegustes oludes, kus elukallidus igapäewaga tõuseb, teinekord ka tunniga, on wõimatu üldse mingisugust kindlat toetust kauema aja peale, kas wõi

mõne kuu peale ära määrata. Sellepärast on seaduseelnõus ette pandud maksimaalseks toetussummaks võtta elatismiinimumi alamäär, mida Eestimaa töölisühisuste üldliidu poolt kindlaks määratakse. Nii nagu teada, ei ole keegi näinud elatismiinimumi veel töö-hoolekandeministeriumi poolt, olgugi, et sellekohane kalkulatsioon kantseleides on tehtud, on jäänud see ainult kantselei arhiivi. On küll töölisühisuste poolt väljatöötatud elatismiinum ja selle maksmapanekut on nõudnud mitmetel kordadel töölisorganisatsioonid.

Üliõpilastele toetussaamises on tarvilik alamäär, mis võimaldab neile inimvääriliselt äraelamise ja sellepärast tuleb see põhimõte kindlasti läbi viia. Selle seaduseelnõu esitamise, proletaarlaste-üliõpilaste ülesandel, on siiski suur tähendus üliõpilaste elus. Juba siis, kui see seaduseelnõu kawa kokku seati ja need nõudmised ülesse seati sügisel üliõpilaste seas, siis asutati sotsiaal-filosoofilise üliõpilaste ühingu poolt komisjon, kes mitmel korral üliõpilaste seas üleskerkinud nõudmisi kaalus ja wormuleeris seaduseelnõu väljatöötamiseks. Peale mitmekülgse ja põhjaliku läbiarutamise anti see seaduseelnõu ka üliõpilaste eduskonda ja seal arutati ta läbi. Meie, esitades seda seaduseelnõu, mis nüüd kogemata kombel I lugemisele tuleb, arvasime, et kõrge kogu selle tagasi lükkab. (Chr. Kaarna (töer.): Terwe teie olemine on üks kogemata asi!) Sellepärast oli ka parempoolsetel kahtlus seda korruga läbi kukutada ja meie ei usu, et see seaduseelnõu läbi läheks. Meie nõuame selle wastuõtmist, sest proletaarlaste-üliõpilastele äärmiselt tarvilik on abiraha määramine käesoleva seaduseelnõu piirides, ja neil selleks õigus on. Selle nõudmise juures on veel üliõpilaste organisatsiooni poolt meeldetuletus, kes selle seaduseelnõu esitas, et selle seaduseelnõu teostamisel vähemalt töölisrühmad ja need, kes endid nimetawad töölise esitajateks, ka Riigikogus seda seaduseelnõu toetaksid. Kui aga selle juba arutamisele võtate II lugemisel ja parandustega esinete ehk võib olla tagasi lükkate paragrahvide kaupa, siis on see ainult selle tõendamiseks, et teie, kes küll nimetate endid demokraatlikkudeks rahwaesitajateks, siiski selle rahwa laialisema kihi, töörahwa poegade, töölisnoorsoo üliõpilaste toetuse ja edasiõppimise

wõimaluse peale ja ainelise toetuse peale ei mõtlegi. Sellepärast toetades seltsimees Pälson'i ettepanekut, teen ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu võtta.

Juhataja **J. Tõnisson**: Koosolek on 2 tundi kestnud, teen 10-minutilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.20 min.

Peale waheaga jätkub koosolek kell 7.40 min.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Köster**.

A. Janson (wäljasp. rhm.): Ma ei kawatsenud käesolewas küsimuses sõna võtta, aga et siis, kui minu parteiseltsimees Pälson seaduseelnõu põhjendas, just kristlaste ridades teatud ärewus — erutus tekkis, sellepärast lubage mul ka paar äremärkust teha.

Ei ole kellegile saladus, et suur osa meie waimulikkudest on jõukate perekondade lapsed. Kuigi mõni teist kehwadest perekondadest, siis on nad vähemalt oma ülikooli aastatel ikkagi suuri toetusi siit ja sealt saanud. Ainult mõni üksik meie kirikuõpetajatest on üliõpilasena pidanud puudust kannatama ja kas tundidega ehk mõnel muul teel enesele ülespidamist muretsema. Sellepärast ei ole ka meie kirikuõpetajate nägudelt „kadeduse“ tundemärke leida, waid ümberpöördukt, nende näod on wäga roosad ja kehawormid wäga ümmargused. Sarnaseid worme teie proletaarliste üliõpilaste juures, kes oma ettewõttel on suutnud läbi lüüa, mitte ei leia. Meil on niihästi omawalitsuse kui ka wabariigi kõrgematel kohtadel õige mitmed ja mitmed isikud, kes on üliõpilase põlwes äärmist puudust kannatanud. (Wahelhüüe: Agatagajärjed?) Ma tunnen ühte, kes umbes pool aastat Riias tennis 9 rubla kuus, see oli ta ainus sissetulekuallikas; tagajärjed on niisugused, et praegu ka suured sissetulekud ei võimalda enam neile kehawormide ümmarguseks minekut. Nendega on samasugune lugu nagu noores põlwes äraaetud sõiduloomaga, kes, toida, kui palju tahad, — ikka rammu ei wõta.

Nii siis, kui teie erutust wõi ärewust tunnete, siis lihtsalt sellepärast, et see,

kelle kõht täis on, ei oska endale ette kujutada, missugune tundmus näljasel on. Neid näljaseid on üliõpilaste hulgas õige palju ja need näljased tulewad just proletaarlistest kihtidest. Teie wõib olla ütlete — meil on ju õige suur arw igasugu abirahasid ja stipendiumisid, kust kehwad wõiwad toetust saada. Tõsi, need on olemas. Abiandmise küsimus toob meid aga paratamata ühe hoopis teise küsimuse juurde. Kui sina saad abiraha, siis pead katsuma elada nende meelepärast, kelle meelewalda käib selle abiraha määramine. Abiraha määravad aga praegu meie walitsewad kihid, ja üheks walitsete kihtide wooruseks on praegusel ajal porujommitamine. Porujomm mängib tuntawat osa riigi eelarwes. (Th. Tallmeister (rhws. w.) hüüab midagi wahelle.) Härra Tallmeister, mõni aeg tagasi suri üks Teie ametiwendadest. Ma ei tea, kas ta porujommi suri, kuid räägitakse, et ta karjalambad ööseti pidawat tema haua ootama ta ülestõusmist. Mina tundsin seda hingekarjast isiklikult, ja tean, et üks tema iseäraldustest...

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Janson, ma ei saa mitte aru, et sellel hingekarjasel siin praegu arutuselolewa seaduseelnõuga midagi ühist oleks, kutsun Teid päewakorra juurde.

A. Janson (väljasp. rhm.): ...et tema peawoorus oli see, et ta wägew porujommitaja oli. (Segased wahelhüüded. H. Bauer (kristl.): Kõlbluse tunnet Teil ka enam ei ole.) Härra Bauer, Teie kõlblus on läbi põlenud; rääkigu keegi teine kõlblusest, aga mitte Teie. Kui ma tõin kirikuõpetaja näituseks, siis selleks, et näidata selle õpetaja, kes oli suures lugupidamises oma karjalammaste, eriti üliõpilaste keskel, — seisukohta alkoholi wastu. Ja mina arwan, et see natukene ühenduses on üliõpilaste toetuse küsimusega. Mõni aasta tagasi kodanlised lehed tõstsid kära ühe koolinoorsoo väljasõidu puhul, kus oli õige ohtralt alkoholi tarwitatud. Sel puhul „Postimees“, kes on katsunud jõudu mööda propageerida karskusaateid, seesama „Postimees“ tol puhul kirjutas, et mis te kätsete — „noorus ilutseb, noorus ei tee tegemist mingisuguste neetud küsimustega. Üksainus kord ollakse noor. Jätke noorus ilutsema!“ Waadake, kui juba „Postimees“, kelle waimline juht

teadu pärast on wist oma eluaeg karsklane olnud, juba sarnasele seisukohale asub „porujommi“ suhtes, eriti joomise asjus koolinoorsoo keskel...

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Janson, mitte „porujomm“ ei ole päewakorras. Ma kutsun Teid teist korda päewakorra juurde.

A. Janson (väljasp. rhm.): Muidugi, kes peab siis hoidma koolinoorsugu, eriti üliõpilasi alkoholi uputuse eest. Ja mina ütlen. (L. Johanson (sd.): Kas Teie olete täiskarsklane? J. Holberg (põl.): Wõtab kõwasti, näost näha!) ... Waadake, minu karskus on siin kõrwaline asi. Kas mina olen karsklane wõi mitte, on tähtsuseta — tähtis on, kas koolinoorsoo keskel peab karskust wõi joomist propageerima. Ja mina ütlen, et walitsewal kihil sarnane seisukoht on joomise wastu, kui joomist peetakse wooruseks, siis on wäga loomulik, et noored üliõpilased katsuwad igate pidi seda wooruse mõtu välja anda ja hakkawad ka jooma. Meil on näitusi, kus waremalt karsklased-üliõpilased, saades abiraha osalisteks, jooma hakkasid. Ma ei taha mitte ütelda, et joomine just abiraha järeldus oli, kuid naelutan siin kinni, et abisaajad jõid ja õige ohtralt jõid kunni ülikooli lõpetamiseni, kuid abiraha said ikkagi edasi.

Praegune seaduseelnõu näeb ette abiraha määrajate hulgas uue elemendi, see on tööliste organisatsioonide esituse. Missugune on tööliste organisatsioonide seisukoht alkoholi ja joomise wastu? Minul on käes „Tulew Eesti“ nr. 10 ja siin tagumisel lehel leiame J. Johanson'i kirjutuse: „Töölisnoorsoo seisukoht karskusküsimuses. 1-sel töölisnoorsoo konwerentsil, mis 5-dal aug, k. a. Tallinnas „Tööliste keldris“ ära peeti, wõeti ühel häälrel järgmine resolutsioon wastu:

„1. töölisnoorsoo konwerents kohustab kõiki klassiwõitluse alusel seiswaid töölisnoorsoo organisatsioone:

a) organiseerima alkoholiwastast wõitlust tööliklassi wabastamiseks kehalisest ja kõlblisest mürgitamisest ja majanduslikust väljakurnamisest alkoholi abil;

b) teostama täiskarskuse nõuet töölisnoorsoo organisatsioonides;

c) nõudma ja õhutama täielise alkoholi keeluseaduse maksmapanekut kõige ligemal ajal;

d) kuni keeluseaduse teostamiseni aga organiseerima alkoholi üldist boikotti töölisnoorsoo poolt“.

Konwerentsil walitses üldiselt asjalik toon ja töowaim.

J. Johanson“.

See J. Johanson ei ole teps mitte komunist, waid harilik kodanline noorhärä. See wäljawõte konwerentsi otsusest näitab kindlasti, missugune seisukoht on karskusküsimuses tööliste organisatsioonides. Ja et selles seaduses ettenähtud esituses, kes toetusraha määrama hakkab, kui see seadus saab wastu wõetud, on jäetud koht ka tööliste organisatsioonide esitusele, siis on loota, et see esitus vähemalt ka selle järele walwab, et abiraha saajatest kaswaks karsked, terwed ja kõlblised noored ja et nad mitte alkoholisse ära ei upu. Tõsi, see tööliste esitus on wäga wäikene, on ette nähtud kõigest $\frac{1}{3}$ terwest esitusest, kuid siiski ta wõimaldab teatawa kontrolli.

Teie harilikult armastate ette heita, et äärmiselt pahemalt tiwalt esildatakse seaduseelnõusid lihtsalt demonstratsiooniks. Kui seisukord tõesti sarnane oleks olnud, siis oleks meie selle seaduse paragrahwi redigeerinud nii, et abiraha saajaid määrab ära töölisühisuste üldliit. Kuid siin on äärmiselt tagasihoidlik oldud, on ainult kõigest $\frac{1}{3}$ selle esituse koosseisu kohtades määratud töölisesitusele ja nõnda tema ei ole mingisugune otsustandew, kuid temal on sõna ütelda, kellele wõib anda abiraha ja kellele mitte, ja et mitte porujommitajatele seda abiraha antud ei saaks. Nii siis ka karskusliikumise seisukohast tuleks seda seaduseelnõu toetada ja wastu wõtta. (Chr. Kaarna (töer.): Kas niisugune kompromiss on teie poolt lubatud, kompromiss kodanlastele?) Kui meie sarnase seaduseelnõu oleme esitanud siis, tähendab, on see lubataw.

J. Piiskar (is.): On selge ilma pikema seletuseta, et õppiwale noorsoole on toetust tarwis. Et ka Eesti Riigikogu oma praeguses koosseisus, eriti aga I Riigikogu samal seisukohal asub, seda näitawad muuseas meie algkoolide ja keskkoolide seadused, kus küll wõrdlemisi kitsendatud wõimaluste piirides, kuid siiski on ette nähtud kehwade õpilaste toetamine. Kui see alg- kui ka keskkooli õpilaste suhtes õige on, siis tohiks see

samuti õige olla ka üliõpilaste kohta. Ei tarwitse sellepärast erilist põhjendust, kas üliõpilaste toetusseadust waja on wõi mitte. Seega oleksid ülearused kõik need pikad kõned „porujommist“ ja sarnastest asjadest. Palju paremini oleks teinud eelnõu esitajad, kui nad oleksid püüdnud näidata, kas ja kuidas see eelnõu lahendab seda küsimust nagu waja. Eelkõneleja, Riigikogu liige Janson, ütles küll, et see ei ole demonstratiiwne eelnõu, tähendab, teda tuleb tõsiselt wõtta. Aga mulle paistab, et seda eelnõu tõsiselt wõtta on äärmiselt raske ja sellepärast juhiksin ma eelnõu esitajate tähelpanu mõnede küsimuste peale, mida tõsiselt wõtta ei saa. Rkl. Janson ütleb, et toetust ei anta nendele, kes „porujommitawad“; selleks on juba eelnõus olemas asutus, kes kindlustab, et toetus läheb sinna, kuhu tarwis. Aga kes seda toetust määranud, küsiksin ma eelnõu esitajatelt? Kolm professorit, kolm üliõpilast, kes on walitud üliõpilaste edustuse poolt, ning kolm töölisühisuste üldliidu esitajat. Ütleme, et üldliidu esitajad on karsklased, mida kahjuks alati küll ei saa ütelda, sest joomisest pole ükski klass waba. Alkoholismil on küll tingimata klassiline iseloom, sest ta on tingitud majanduslikkudest wahe- ja olukordadest. Ei saa sellepärast ütelda, et üks klass joob, teine aga mitte. Seega wõiwad olla alkoholi sõbrad needki, keda üldliit sinna saadab. Aga läheme edasi, kui rkl. Janson ja teised rõhutawad, et kodanlus on absoluutselt alkoholi sõber, siis on ju need kolm professori, kes wististi on kodanlased, ka alkoholi sõbrad. Edasi tuleb üliõpilaskonna edustuse poolt kolm üliõpilast. On mitu korda eelkõnelejate poolt rõhutatud, et kodanline üliõpilasnoorsugu ei leia muid ülesandeid, kui pummeldada. Üliõpilaste enamus on kodanline ja kui need kõik joowad, siis on arusaadaw, et nad wõiwad saata abirahsid määrama kolm kõige suuremat pummeldajat. Seega oleks siis üheksast liikmest kuus pummeldajat, kes kolmele üldliidu esitajale otse wastu kõnelewad. Siis edasi, kui wõtta § 8-das ettenähtud töölisühisuste üldliidu esitajate „veto“ õigus, tähendab otsuste seismapanemise õigus, siis peab küsima: milles seisab see õigus ja kuidas seda käsitada? § 4-das on ette nähtud tingimised, mida tarwis on täita, et toetust saada. Kui näituseks, need kodanlise ilmawaatega alkoholisõbralised professorid ei anna tarwilikku

tunnistust, siis ei maksa töölisühisuste üldliidu „veto“ midagi. § 4 märkus II on öeldud, et § 3 nimetatud komisjon on kohustatud toetust andma, kui § 4 nõuetatud tunnistused on rahuldavad. Aga kui needsamad kuus komisjoni liiget neid tunnistusi rahuldawaks ei tunnista, mis tähendab siis „veto“ õigus? Küsimus jääb surnud punktile, sest kui tunnistus ei ole rahuldaw, aga üldliidu esitaja tarwitab oma „veto“ õigust, ega see tunnistus rahuldawaks ei tee. Küsimus jääb ikkagi lahutiseks. Ei näe võimalust, kuidas teie seisukohalt välja minnes sellest peaks üle saama. Niisamuti ka teised küsimused. § 1 öeldakse, et toetust antakse proletaarliste üliõpilastele, aga ei ole kusagil defineeritud, kes on proletaarline üliõpilane selle seaduse mõttes. § 4-ast on aga näha, et riikliku toetuse soowijatelt nõutakse, et nende töö oleks edukas ja antakse neile toetust, kes oma ainelise ja perekondliku seisukorra kohta tunnistuse toob. Selle järele peaks arwama, et proletaarlased on kõik, kellel mingisugust warandust ja mingisugust sissetulekut ei ole. Kui meie aga wõtame näituseks § 9-da teise märkuse, siis leiame sealt, et toetuse ülemäär antakse välja ainult siis, „kui üliõpilasel pole mingit sissetulekut.“ Proletaarline üliõpilane peab oma tööjõu õppimisele pühendama. Warandus wõib olla talle ainsaks sissetulekuallikaks, sest teenida ta ju ei saa, ta õpib. Näete — peab otsima mõnda teist proletaarlikkuse tunnust. Ja siin küsiks ma otsekohe: kas see „proletaarline“ ei tähenda siis seda, et abitahtja peab olema niisugune kindel teie-mees, see tähendab, et toetust saaksid ainult need, kes on kui teie, aga kes seda ei ole, kes teatawat usutunnistust omaks ei wõta, need seda toetust wist mitte ei saaks. (W a h e l h ü ü e k o m m u n i s t i d e h u l g a s t : S e e o n w a s s i m i n e !) Rkl. Reesen naerab selle üle, aga tulgu ta ja öelgu, kuidas siis lugu on. Ma rõhutan aga, et üks eelkõnelejaist ütles, et see eelnõu on välja töötatud sotsiaal-filosoofilise üliõpilasseltsi poolt ja need üliõpilased soowiwad, et töölisrühmad seda eelnõu toetaks. Aga austatud eelnõu esitajad, missugustele töölisrühmadele see seaduseelnõu on üldse teatawaks tehtud? Meie rühm nägi seda alles siis, kui see päewakorda tuli ja välja jagati. Ma ei ole küll sotsiaaldemokraatidelt küsinud, aga ma arwan, et ka nemad ei ole seda saanud. (W a h e l h ü ü e

s o t s i a a l d e m o k r a a t i d e r ü h m a s t : E i o l e s a a n u d .) Näete, kust teie proletaarlikkus hakkab ja kuhu ta lõpeb. Kui teie tõesti oleks tahtnud sellest eelnõust teha kehwide proletaarliste üliõpilaste toetamiseseadust, siis ei oleks teie pidanud seda eelnõu mitte hõlma all siia tooma. Kui teie tahate töölisrühmadelt toetust saada, siis oleksite pidanud eelnõu nende töölisrühmadega koos läbi arutama. Ja kui teie seda oleks õigel ajal teinud, siis oleks see eelnõu Riigikogusse tulnud sarnasena, et seda oleks kaitseda saanud, kui eelnõu, mis küsimused lahendab. Nüüd on see aga ainult demonstratiivne eelnõu, teisiti ei saa seda nimetada. Ja kui see nii on, siis süüdistage kõigepealt iseendid, kui teised töölisrühmad seda eelnõu sarnasel kujul toetada ei saa. Kui teie arwate selle küsimuse olewat oma monopooli, siis wastutage ise ka tagajärgede eest.

Mis aga puutub küsimusse enesesse, siis tähendan ma weel, et see küsimus on tähtis ja eriti praegu, kus olukord erakordselt raske. Kuid mitte ainult ülespidamist ei lähe tarwis üliõpilastele, nagu seda seaduseelnõu esitajad näikse arwawat, waid peale selle on tarwis õpeabinõusid, mis suure summa ära neelawad ja mille peale tihti rohkem tuleb kulutada, kui ülespidamiseks. Seaduseelnõu läheb aga sellest küsimusest täiesti mööda. Nii siis — see küsimus on põnew, äärmiselt põnew ja Riigikogu peaks seda küsimust arutama ja peaks käima sama teed, mis ta alg- ja keskkooli-seaduses on käinud, tähendab — looma korralduse üliõpilaste toetamiseks. Kahjuks aga ei antud seda eelnõu mitte komisjoni, kus ta oleks wähemalt komisjonile tõukejõuks olnud. Ma arwan aga, et see küsimus siiski tähtis on ja tuleks liikuma panna. Sellepärast teen ma ettepaneku; selle eelnõu I lugemine tuleks pooleli jätta ja eelnõu hariduskomisjoni anda. Kodukorra komisjoni arwates on täiesti wõimalik, et kui esimese lugemise kestusel selgub, et on tarwis seaduseelnõu komisjoni anda, siis wõidakse seda ka teha ja I lugemine pooleli jätta.

O. Gustawson (is.): Ma arwan: käesolew küsimus on liig walus ja liig tõsine selleks, et tema arwel ja armust teha maotut nalja. Seda aga katsutakse teha ja kahelt poolt korraga. Seaduseelnõu esitajad ise näikse eeskätt olewat mu-

res ainult ja üksi sellepärast, kuidas aga tasandada teed käesolewa toetusseaduse tagasilükkamiseks. Nad katsuwad kergel käel seada küsimuse sellele pinnale, kus tal oleks waba waid tee läbikukkumiseks. Rkl. Heideman ütles otsekohe, nemad olla kaugel optimismist, nagu wõidakse seda seaduseelnõu Riigikogus wastu wõtta. Seaduseelnõu esitajad ise ei oleta, ei taotle ta wastuwõtmist. Aga milleks siis see seaduseelnõu esitati. Ei milligiks muuks, kui ainult demonstratsiooniks. Ma rõhutan weel kord: see küsimus on liig walus ja liig tõsine selleks, et siin teha ainult demonstratsiooni. See küsimus lõikab terawalt sellesama üliõpilaskonna lihasse ja luusse, kelle huwides teie selle demonstratsiooni tahate teha. See õpilaskond ei lepi aga ainult demonstratsiooniga, see üliõpilaskond nõuab rohkem. Siin peab kõige tõsisemalt otsime teid, kuidas tegelikult toetada ja wõimaldada ülikoolis edasiõppimist keh Wade sauna-meeste ja teiste kehwikute poegadele ja tütardele. Neid teid tõsise kaalumisele leida katsuda, seda ei ole seaduseelnõu esitajad püüdnudki. Rkl. Piiskar juba tähendas, et ei ole tehtud pisematki katset, et tõmmata käesolewa seaduseelnõu väljatöötamisest osa wõtma laiemad ringkondi, ei ole tehtud wastawaid ettepanekuid ei tööliste parteidele, ei ka üliõpilaskonna edustusele. Seaduseelnõu on walminud sügawas saladuses ning ta on saanud sarnane, et kogupõllumehed jälle kord südamest rõõmustada wõiwad. Kommunistlikud rahwasaadikud on taas aidanud neile nii kergel käel ja labast nalja tehes ühest väga tõsisest ja walusast küsimusest mööda hiilida. (H. Heideman (töörp.): Gustawson teeb küll nalja.) Meie arwame, et härrad kommunistid ei oleks tõesti mitte tohtinud härradele põllumeestele nii kergeks teha selle küsimuse mahamatmist. Meil on alati olnud selge see, et põllumeeste ringkonnad eriti ja teinekord ka keskerakonnad on olnud rahwahariduse wastased. (J. Hüneron (põl.): No-no-o! J. Reesen (väljasp. rhm.): See ajab suu päris wett jooksmas.) Ma usun, et opositsiooni rahwa haridusajale täies ulatuses ei kannu teaduslik klassitunne. Ma olen alati arwanud, et siin peale klassitunde on weel puhtsubjektiivsed momendid kaasa mõjumas olnud. Ja ma pean ütlemas, et olen täna saanud tõenduse, et mu oletus on osutunud õigeks.

Rkl. Tallmeister hüüdis tänaste läbirääkimiste puhul oma koha pealt waele: Mina olen omal käel rasketes tingimistes hariduse omandanud, mispärast peaks see teistel kergem olema. Ma arwan, see waelhüüe walgustab küsimuse sisemist külge väga lähedalt. Keegi ei waidle wist wastu, et siin Riigikogus on suur hulk haritlasi, kes on tulnud saunaonni-dest, wõi kes on teiste kehwikute pojad, kes läbi kümne häda ja saja wiletsuse on kõige kiuste ennast läbi kiskunud keskkoolist ja ülikoolist. Need inimesed peaksid väga hästi mäletama, millistest hädadest ja wiletsustest on tulnud neil endid läbi raida. Kahtlemata — neid mehi oleks siin kaugelt rohkem, kui mitmed neist ei oleks ülejõu käiwa raskuskoorma all enneaegu hauda warisenud. Ma arwan — see kurb tõsiasi peaks tõsiselt mõtlema panema tähendatud ringkondi, kas siin maksab käia põhimõtte järele: kättemaksmine on magus. Wõib olla, et see ehk mõnele subjektiivselt mõnu pakub, aga ma arwan, et selle kättemaksumaania tagajärjel on siimaani laiemad õpilasingkonnad juba enam kui küll kannatanud, mitte ainult ülikoolis, waid ka kesk- ja algkoolis. (J. Holberg (põl.): Kas Teie neid Wenemaa jaoks tahate koolitada? Pahemalt poolt: Kas Teie Wenemaa jaoks olete õppinud?) Ma arwan, et ükski ka põllumeeste keskel ei saa tulla ja öelda, et meil oleks haridusalal kõik tehtud, mis tegema peab. Wõtke wõi algkooli kohustus. Meie oleme alati tähendanud, et põhimõttest — peab käima koolis — ei ole küllalt, waid tuleb üles seada teine põhimõte — tuleb wõimaldada kooliskäimine — kuidas on lugu algkoolides sellepolest? Siin on mitmel puhul tähendatud, et Tallinnas üks minewal aastal oli sadade kaupa lapsi, kes koolis ei käi. Üle terve riigi — nii teadis haridusminister härra Weiderman tõendada — on kunni 15.000 kehwiki last, kes peawad ilma jääma isegi sellest algharidusest, mida praegune koolikohustus sunduslikuks teeb. Ja põhjused, mispärast — need peaksid ilma seletamatagi kõigile selged olema: paljajalu, ilma riideteta ja raamatuteta ei lähe ükski laps kooli. Kui waadelda üksikutes maakondades haridusolusid, milline trööstita on siis üldine pilt. Mul on juhus olnud lehitseda Pärnu maakonna haridusosakonna aruannet. See aruanne kõneleb keelt, millest kurwemat olla

ei saa. Aruanne konstateerib, et koolimajadest on 75% külmad, mustad, pimedad, kitsad, on niisugused, millistes ei tohiks koolidel aset olla. Laste asetus pinkidel on ebanormaalne 75 koolis. Peale 70% koolides on õpeabinõusid kõigest 6—50. On aga olemas koole, kus igasugused õpeabinõud absoluutselt puuduvad. Aga isegi sellest vähepakkuvast kooliskäimisest, nendegi wiletsate wõimaluste kasutamisest peab hulk kehwemaid lapsi ilma jääma, sest et neile toetust ei anta.

Pärnumaal antakse waldades keskmiselt toetust kõigest 100 marka lapse...

Juhataja J. Tõnisson: Ma palun juba üliõpilaste poole pöörata. (A. Tupits (põl.): Tal on kõik walmis kirjutatud, kuhu ta selle osa paneb. J. Holberg (põl.): Jookseb maha.)

O. Gustawson (is.): Kui kehwad lapsed saawad 700—1000 marka — riigipoolt tulew toetus ühes arwatud — aastas toetusraha, on wõimatu selle toetussega last koolitada. Mulle tuletatakse meelde ülikooli, aga ma arwan, et enne ülikooli juurde minekut ehk lubatakse mõni sõnagi rääkida keskkoolist, kust kaudu ülikooli minnakse. Kui meil algkooli hariduse saamine on halb, siis on ta keskkoolis kaugelt halwem. Meie wõime õieti sõrmede peal üles lugeda üksikutes waldades need kehwikute lapsed, kes keskkoolis käiwad. Need on kangelased, need kehwad keskkooliõpilased, kes kõige kiuste ennast keskkoolist läbi kisuwad, ülejõukäiwalt töötades, päewal kantseleides ja mujal ning õhtuti koolis käies, sealjuures kannatades alatoitluse ja teiste äärmiselt wiletsate elamistingimuste all. Ei jõuta oma tööga tarwiliselt muretseda elu ülespidamist. Mis ime siis, kui nii mitugi õpilast sel Kolgata teel ülejõukäiwa koorma all kokku langewad. Teie tõendate — antakse ju kehwadele õpilastele keskkoolides abirahasid. Aga keegi ei oska ometi antawa 1000—2000 margalise abirahaga ära elada praegusel elukallidusel. Samuti on ülikooli ukсед sulutud kehwikute laste eest. Siin on küll mitmel puhul tähendatud, et kõik kehwe- üliõpilased õpemaksust wabastatud olla. Wõib olla, et see tõesti nõnda on. Mina aga ütlen. — ainult õpemaksust wabastamine ei wõimalda weel ülikoolis käimist. Peale õpemaksust wabastamise

peab siin antama toetust äraelamiseks. Peab andma kehwadele üliõpilastele abirahasid. (J. Holberg (põl.): Nad ju saawad abiraha!) Nad saawad küll, aga sedawõrd wähe, et sellega äraelamine wõimatu. Mina arwan, et on wäljaspool igasugust kahtlust kehwade üliõpilaste toetamisarwe. Muuseas tahaksin juhtida tähelepanu sellele, et demokraatlik liit, vähemalt üks osa liidust, nimelt rahwakerakond, on oma Riigikogu töökawas awalikult deklareerinud, tema tahtwat toetada kehwi üliõpilasi, kelle anderikkus õigustab õppimise. Lastagu siin siis sõnadele teod järgneda.

Minu arwamise järele on käesolew küsimus niiwõrd tähtis, et sellest ei tohi teha lõbusat farsi, nagu seda täna õhtul taotletakse.

Siin kordub imelik lugu: kui kommunistlikkudest ringkondadest mingisugune seaduseelnõu ette pannakse ja nõutakse tema otsekohest arutamisele wõtmist, siis lükatakse see ettepanek tagasi ja antakse seaduseelnõu komisjoni, täna aga talitatakse ümberpöördult. Kommunistide endi poolt on tehtud ettepanek seaduseelnõu anda hariduskomisjoni, Riigikogu enamus on aga otsustanud otsekohe selle seaduseelnõu mahahäätamisele asuda. Kommunistid on sedapuhku vähemalt kutsunud näidata, nagu oleks neil asjaga tõsi taga. Riigikogu enamus aga tahab demonstreerida, et tema kehwade üliõpilaste toetamisküsimust tõsiselt ei wõta. Meie arwame, et käesolewa seaduseelnõuga ta wõimatute puuduste peale waatamata on antud siiski paras ning kohane juhus ja wõimalus käed otsekohe külge panna ühe wäga walusa ja tõsise küsimuse lahendamisele. Ma toetan eelkõneleja seltsimees Piiskar'i ettepanekut selle seaduseelnõu lugemist katkestada ja ta hariduskomisjoni anda.

J. Reesen (wäljasõ. rhm.): Käesolewa seaduseelnõu saatus on nähtawasti parempoolsete erakondade mõttekäiguga juba ette ära otsustatud. Kui meie täna ettepaneku tegime seda seaduseelnõu komisjoni anda, siis selle arwamisega, et kõik need Riigikogu rühmad ja liikmed, kes tõsiselt tahawad waadata kõrgema hariduse saamise wõimaldamise peale kehweimatele üliõpilastele, et need siin selle meie ettepaneku poolt hääletawad, et läbi kaaluda missugusel alusel ja missuguses sihis oleks wõimalik proletaarlistele

üliõpilastele toetust muretseda. Asjata murravad küll osa Riigikogu liikmeid, härra Piiskar'i ja Gustawson'i näol, täna siin oma pead selle kallal, kaheldes, et kas meie ettepanek ei ole mitte demonstratsioon. Meie arwamine on selle kohta niisugune, Riigikogu parempoolse koosseisu tõttu, sest meie oleme harilikult näinud, et kõik seaduseelnõud, mis meie poolt esitatud on, tagasi lükatakse. Sellepärast ei ole meil küll, senniste kogemuste põhjal, mingit kahtlust, et ka käesolewat seaduseelnõu samane saatus ei taba, iseäranis sellepärast, et meie ettepaneku, — seaduseelnõu komisjoni anda — parempoolsed tagasi lükkasid. Kui aga käesolewat seaduseelnõu vaatame, siis meie näeme, et siin on, nagu ka § 1 öeldud on, et on püütud wastu tulla Eesti proletaarliste üliõpilastele ja wabakuulajatele riikliku toetuse muretsemiseks, nende õppimise ajal ülikoolis. Härra Piiskar püüdis siin otsida mõistet, mis tähendab „proletaarlane“. Kui meie nüüd selle küsimuse juurde tuleme, siis peaksime kõik Marx'i ja Engels'i tööd läbi arutama, et härra Piiskar'ile küsimust selgeks teha. See küsimus ei tarwitse mitte nõnda teoreetiliselt määratud saada, kui Marx ja Engels ja teised sotsialismi isad selle peale waatawad. Meie arwame, et see sotsialistidele iseenesest arusaadaw peaks olema. Sest kõik need kihid, kes ise ennast elatawad oma isikliku tööga, kel puuduvad tööabinõud ehk kes wõõrast töøjõudu oma sissetuleku muretsemiseks ei tarwita, kõiki neid loetakse proletaarlasteks. Kui nüüd meie ülikooli peres on niisugused kihid, kes ei teeni mingisuguses asutuses ja kellel ei ole mingit sissetulekut, nagu siin ühes paragrahwis on öeldud, siis loomulikult on need proletaarlased. Meie teame küll, et on üliõpilasi jõukamate kihtide lapsi, kellel on suur warandus ja kes wõiwad ise oma lapsi oma warandusest koolitada. Neil on sissetulek wanemate kaudu ja neid ei saa mitte, nende waranduse wõi perekonna seisu tõttu, proletaarlisteks üliõpilasteks pidada. Niisamuti ei saa ka proletaarlisteks üliõpilasteks pidada teisi jõukate kodanikkude lapsi, kelle wanemad on riigiteenijad ja kes saawad riigi käest kõrget palka ja selle kõrge palgaga wõiwad oma lapsi koolitada, kuigi nemad oma seisukoha poolest wõiksid kuuluda palgaliste liiki. Meil on siin komisjon ette nähtud, mida ka härra Piiskar siin seletas, kes läbi wõib kaaluda kõik toe-

tusettepanekud. See komisjon määrab siis tarwiduse järele toetust, kui aga üliõpilane on niisugustest jõukatest kihtidest, kes ise oma lapsi wõiwad koolitada, siis loomulikult ei saa neile mitte toetust määrata, sest meie ei kujuta praeguse seisukorra juures niisugust wõimalust ette, et kõigile üliõpilastele ülikool maksuta saaks olla, kuigi meie lõpusiht ja nõudmine selle peale wälja läheb, et ka ülikool kõigile peaks maksuta olema. Sellepärast on ka meie seltsimees Janson öieti ütelnud, et meie püüdsime teatawas mõttes kompromiss-ettepanekut teha, mis iseenesest küll meie seisukohalt arusaadaw, kuid wäga rewolutsiooniliseks saanud ja ühinenud sotsialistidele paistab wäga paindlik olewat. Kuid, kui teie tahate nii wäga rewolutsioonilised olla, olge head, esitage sellekohased parandused. Kui Riigikogu neid wastu wõtab, siis ei ole meil nende wastu midagi ütelda. Mina aga arwan, et tulewad teised parandused, mis isegi neid seisukohti, mis selles seaduseelnõus on, weel kärbiwad. Härra Piiskar oli wäga kuri ja protesteeris, et meie ei olewat selle seaduseelnõu esitamise juures pahempoolsete erakondadega läbirääkimisi pidanud. Meie arwates ja meie teada sai see seaduseelnõu Tartu üliõpilaste organisatsioonide poolt kokku seatud ja kõigile rühmadele teadmiseks saadetud. (J. Piiskar (is.): Täna õhtuni ei ole teda saadud.) Mina ei tea, kas on ära saadetud wõi mitte, kuid olen seda kuulnud. Teil ei ole proletaarliste üliõpilaste toetuse suhtes üldse mingit seisukohta, kui see teil oleks, siis wõiksite wastawate paragrahwidega esineda, siis wõiks see seaduseelnõu ka teie meelejärele ümber tehtud saada. Meie ei ole seda kuidagi oma monopooliks teinud, rohkem kui teisi seadusi. Käesolew seaduseelnõu sai meie ettepanekuna ka teistele rühmadele kätte saadetud ja igal rühmal on wõimalus olnud enne koosolekut seaduseelnõu kohta seisukohta wõtta. Olge head, wõtke seisukoht, see on teie teha. Kui tahate aga sihilikult wassida, siis ei saa teie sellega midagi kätte. Meie ei ole selle seaduseelnõuga mitte kellelegi kallale tahtnud tungida, waid oleme täitnud seda, mis meie kohus ja ülesanne ja mida proletaarlised üliõpilased meilt ootawad. Siin on juba puudutatud seda wiletat seisukorda, milles wiimased elawad ja mul ei tarwitse uusi andmeid ette tuua. Toetan härra Piiskar'i ettepanekut, et see

seaduseelnõu saaks esimese ja teise lugemise wahel komisjoni antud, kus ka walitsewad erakonnad wõiksid oma sõna selle kohta öelda ja parandustega esineda. Ma pean aga ütleva, et walitsewatel erakondadel midagi ette tuua ei ole. Teie tõstate käed üles ja saadate selle niisama kui kõik teised meie poolt esitatud seaduseelnõud arhiivi, selle kindla teadmise, et teadus on suur jõud meie käes. Kui proletaarlised üliõpilased toetust ei saa, siis peawad nad loomulikult ülikoolist lahkuma, sest nad ei suuda ennast õppimise ajal toita, õpeabinõusid muretseda ja riietuda. Siin tähendas põllumeeste rühmast keegi, ma ei mäleta, kas meie seltsimehe wõi härra Gustawson'i kõne ajal, küsides „kas tahate Wenemaa jaoks õpetada“. Ma tunnen wäga hästi haridussuhti, mida meil praegu süwendatakse. Loomulikult oli meil haritlastest riigi loomisel suur puudus, nii et neid juurde wabritseerida tuli. Ei suudetud kõiki neid riigi kohti ja asutusi tarwilisel määral ametnikkudega rahuldada, nagu seda tarwidus nõudis ja selleks, et neid produtseerida, asutati hulk keskkooli. Nüüd on selle keskkooli poliitikale juba teatud wastuwool tekkinud. Parempoolsed erakonnad ei leia seda enam otstarbekohase olewat, mida tööerakonna haridusministrid keskkoolide asutamisega olid korda saatnud. Sealt poolt hakatakse ikka rohkem ja rohkem tõkkeid tegema, sest haridus hakkab parempoolsetele kihtidele hädaohtlikuks saama ja see wahelhüüe on wäga kujukas teie seisukohast. Meie riigiasutused on ametnikkudega täidetud, kuigi wast kõik oma kohtadele ei wasta. Kes omale koha on kindlustanud ei taha sealt hea meelega lahkuda, waid nad muutuwad tagurlisteks, kes saawad selle wastu sõdima, et haritud jõudusid juurde ei tuleks, kes oma oskuste poolst nendest kõrgemal seisawad ja selletõttu neile hädaohtlikuks wõiwad saada. Tagurlised kihid leiawad ja saawad ka edaspidi omale osalt riigiametnikkude keskelt pinda leidma, kelle teenistuskohat muutub haritlastele leiwaküsimuseks ja sellepärast arwawad parempoolsed selle üle saada sellega, et ülikoolis õppimisele piiri panna ja keskkooli edasiarendamisele tõkkeid teha. Mina arwan, et see seisukoht ei wõi kodanlistele liberaalidele ja radikaalidele, kõigile edumeelsetele erakondadele mõnduandew olla, sest igauks teab seda tõsisasja, et kui inimene seisab oma haridus-

liku tasapinna poolst kõrgemal, siis tema ka palju paremate tagajärgedega wõib loowat tööd teha. Kui meie selle küsimuse juures täna peatame, siis sellepärast, et ka proletaarlased-üliõpilased, kes on suutnud ülikooli pääseda, wõiwad kasulikud olla nende oskuse poolst. Ka siin on teatav poliitiline tagamõte olemas, kui siit täna walitsewate erakondade poolt niisugune seisukoht on wõetud selle seaduseelnõu puhul, siis selles kindlas teadmises, et waikimine on kuld ja parem juba waikida. Nemat arwawad, et see praegune hariduspoliitika wõib neile kardetawaks saada, sellepärast wõib ülikooli ukсед kinni panna ja õppijatele mitte wastu tulla, et nemad wõiwad parem kantseleides kükitada, siis ei pruugi mitte hirmu tunda kõrgema haridusega ja edasitungiwa noorsoo ees.

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Reesen, Teie kõneaeg on lõppenud. (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Ma wõtan järjekorras weel sõna selle jätkamiseks. Hüüded: Teie kõnelesite juba.) Ma waatan silmapilk järele. Sõna on rkl. Bauer'il.

H. Bauer (kristl.): Austatud Riigikogu liikmed! Käesolewa seaduseelnõu juures puutub iseäranis üks asjaolu silma, et siin wõtawad sõna enamasti isikud, kel aimugi ei ole, mis tähendab ülikoolis elada ja kibedust tunda, waid kelle elulaewukene keskkooli tormilistel woogudes õõtsudes kaljuga kokku puutunud, mis tema juba ammu enne ülikooli jõudmist upekuuti lõonud. (O. Gustawson (is.): Härra Bauer, Teie olitegi see kalju. Hulgalised wahelhüüded pahemalt poolt.) Ma ütlesin enamasti. Härra Janson rääkis teoreetiliselt õige pikalt ja laialt. aga ma arwan, härra Janson, Teil olid küll. kui Teie Riia waimulikus seminaaris õpilane olite, kroonu lihawotid ikka laua peal, kuma minul. kui ka mõnel teisel, kes oma 5 tundi päewas pidid keskkoolis tunde andma ja sel samal ajal teist 5—6—7 tundi päewas ülikoolis tööd pidime tegema. (Wahelhüüded.) Ei, ma sugugi ei soowi seda teile. Meie ei taha sugugi selle seaduse mõtte wastu rääkida. ümbernõurdult: keegi meist, kes on ülikoolis töötamise kõrwal ise päewas 5—6 tundi andma pidanud, ei soowi seda, et teistel peaks nii-

sama raske olema... (W a h e l h ü ü e.) Ma ütlen, et keegi ei soowi, et praegustel üliõpilastel peaks niisama raske olema õppida. Keegi ei saa sisuliselt selle vastu olla, et neil kergem peaks olema, kui sel ajal, kui eestlastel ülikoolis õppida õige raske oli, kus kaugelt mitte iga abitarvitaja abiraha ei saanud, igatahes palju vähem said, kui nüüdsel ajal seda antakse, kuid siin ei ole seaduseelnõu omal kohal, sest stipendiumi ei määrata seadustega, vaid määrustega ja ülikoolile on iga aasta teatawad summad abirahadeks antud ning seda on ka tänawuse aasta eelarwe järelle. Uus eelarwe tuleb mõne nädala pärast arutusele ja pange siis seal kaks korda suuremad summad ette, kuid mispärast siir selleks isäralist seadust wälja anda. Kui endine ülikooli õpilane, pean ma omaks kohuseks sel puhul kaitse alla wõtma oma endisi õpetajaid. Kui siin tähendati, et ülikooli juhtiwad isikud, teadusmehed, klassilisel alusel jaotawad stipendiume, siis wõin kindlasti tõendada, et kes asjalu tunneb, peab tunnistama, et antakse abi, waatamata selle peale, missuguse fraktsiooni poolehoidja üliõpilane on, kui ta aga töötab. Nii oli enne ja on ka praegugi: ülikooli nõukogu annab abiraha igale üliõpilasele, kes seda teeninud on tema poliitilise meelsuse peale waatamata. Et siin klassilistel alustel stipendiumid wälja jaotatakse, see on selle seaduseelnõu waimliste isade haiglane ettekujutus. Aga et seda soowitaw ei ole sel kujul vastu wõtta, nagu see seadus ette on pandud, seda on üliõpilased ise teatanud. Siin teatati täna, et üliõpilaste eduskond selle seaduse poolt on olnud. Minul on aga praegu kindlad teated, mis telefoni teel uuesti on kontroleeritud, et üliõpilaskonna edustuses, kus 22 isikut koos on olnud, ainult üks selle seaduse poolt on olnud, ja 21 selle vastu. Missugustel põhjustel see on sündinud, seda pole teada. Nagu kuulen olla osalt see põhjus, et ei ole wõimalik selgeks teha, kes on siis see proletaariline üliõpilane ja kes seda ei ole. Peasjalikult on aga see põhjus, et iga ühele arusaadaw on, et praegune seaduseelnõu, mis siin ette on pandud, on puht poliitilistel propaganda põhjustel demonstratsiooni tegemiseks sisse antud. Ja kui üliõpilased ise seda ei soowi, siis pole ka meil põhjust seda toetada. Panen ette seda seaduseelnõu I lugemisel tagasi lükata.

J u h a t a j a **J. Tõnisson**: Kõnelejate nimekirjas olen mina siin maha kus-

tutanud eelmised kõnelejad ja arwasin nende hulgas ka rkl. Reesen'i olewat. Selgus, et rkl. Reesen on selle seaduseelnõu I lugemisel esimest korda sõna tarwitanud. Sellepärast wõib rkl. Reesen oma kõnet jätkata.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Mina juba juhtisin selle poliitika peale tähelepanu, mis meil haridusalal wiimastel aastatel maad on wõtnud. Meie ei waata selle küsimuse peale, mis kodanlised ringkonnad on ajanud haridusalal, kui ühe wäärsammu peale, wõi nagu mõned ütlewad, kui kodanlise korra paise peale. Waid meie peame rahuldustundega konstateerima, et on meie kodanlistes ringkondades kihtisid, kes meie hariduspoliitikat senni on kaunis edumeelselt ajanud vähemalt selles mõttes, et on koolide asutamise jne. näol midagi suutnud kätte saada. Meie ei saa aga weel sellega rahul olla. Meie näeme, kuidas nende seaduste ja määruste teostamise juures tegeликus elus tuleb kokku põrgata just eluraskustega, kus ei ole wõimalik õpilastel ei alg- ega ka keskkoolis nende wiletsa majandusliku seisukorra tõttu õppida ja siin on tarwis riigil kindla käega wahele astuda. Siin on tarwis vastu tulla. Niisama ei ole ka ülikoolides proletaarlistel üliõpilastel praeguse raske majandusliku seisukorra juures wõimalust edasi õppida. On juba hulgaliseks saanud see nähtus, kus proletaarlased-üliõpilased peawad edasiõppimise pooleli jätma selle pärast, et nad enam mitte Tartus ära elada ei saa, et nad seal korterimaksusid ära ei suuda maksta, rääkimata korralikust ülespidamisest ja ülikooli maksude tasumisest. Suurem osa proletaarlisi üliõpilasi peawad ennast teenistuse teel katsuma wee peal hoida. Selleks tulewad nad Tallinna ja ka teistesse linnadesse ja katsuwad siin ametiasutustes enestele ülespidamist muretseda; katsuwad enestele nende maksude maksmiseks, mis ülikoolile tarwis tasuda on, raha teenida ja ühes sellega ka töö juures õppida ja ülikooli eksamitele ette walmistada. Niisuguse töö juures on õppimine ja eksamitele ettewalmistamine wäga raske ja igauks, kes niisuguses olukorras on pidanud töötama, teab wäga hästi, et siin korralikust õppimisest jutugi ei wõi olla. Saan aru sellest meeolust, mis meie parempoolsetel erakondadel proletaarliste üliõpilaste vastu on. Nemad kardawad, et nendest proletaar-

listest üliõpilastest oma majandusliku seisukorra pärast juba jõukaid inimesi ei saa ja sellega neile mitte toetajaid juurde ei tule, vaid nemad on juba majandusliku seisukorra tõttu ette äramääratud proletaarlaste ridadesse astuma. Ja et sellega klassiteadlikkude tööliste hulka kaswab ja klassiwõitlus laialistesse hulkadesse selle tõttu edasi wiidud võib saada, kui klassiteadlikud proletaarlastest töörahw wõitlusridadesse astuwad. Kuid sellega teie seda ära hoida ei saa, kuigi teie meie seaduseelnõu vastu ei wõta, waid tagasi lükkate, arhiwi matate. Siiski teie eneste ridadest tõusewad paratamata proletaarlaste, selle arenemise juures teie juba mitte takistusi teha ei saa, sest oma lapsi teie ilma hariduseta ei jäta. Kui teie aga neile hariduse olete andnud, kohtasid anda ei suuda, siis muutuwad nad töötatöölisteks ja sellega proletaarlasteks. Ikkagi nad tulewad meie poole. Sellega ei saa teie mitte hädaohtu kõrwaldada, kui teie selle seaduseelnõu tagasi lükkate, (Chr. Kaarna (töer.): Äge liiga palju lootke.) siis näitate, et teie hariduse küsimuse peale ei waata mitte tõsiselt, waid et teie haridusala, nagu kõik teised alad enestele monopooliks olete teinud. Töörahw kaotab selle monopoolse walitsuse ära siis, kui ta töörahwa walitsuse maksma paneb. Kui klassiwahed ära kaotatakse ja kui kõigile waba õppimise võimalused awanewad, sennikaua aga hoiate teie neist õigustest, mis teil käes on, poliitilise wõimu aparaatide abil kõwasti kinni ja püüate sinna poole, et saada lahti nendest proletaarlastest, kes on suutnud keskkooli raskustest üle saada, suutnud ülikooli sisse astuda, et nemad ei saaks mitte enam selle kõrgema hariduse osaliseks. Kuigi meie ei waata selle hariduse peale nii wäga heatahtlikult, mida ülikoolis õpetatakse. Meie aga teame, et see, mis seal õpetatakse, ei ole kõik tõsine teadus, waid see on teadus, mis on kodanluse kasuks, teie korra teenistuses, mis läheb wälja kodanlisest seisukohast. Wäga selge on ka see, et teie kawatus saab oma mõju awaldama proletaarlaste-üliõpilaste, kui ka teiste peale. Kuid ülikoolis on ikkagi laialisemad võimalused ilmawaate ommiseks, kui seda keskkoolides on. Keskkoolid on ainult puht-ettewalmistamise asutused ülikooli jaoks, kus ei õpetata ilmawaateid, ei ajaloo õpetundides, ei kodaniku õpetundides, waid juhatakse tähel-

panu üldiste asjade peale. Keskkool on olnud rohkem matemaatiliste teaduste õpetamise asutuseks, ja ei ole mitte seda ettewalmistust andnud sealt lahkujatele, mida tõelikult tarwis oleks. Ülikoolis aga juba walib omale inimene teatawa sihi ja teatawa tööala. Seal põrkab ta igasugu ilmawaadetega kokku, võib ka oma tegeliku seisukohta arwesse wõtta, ühe ja teise ilmawaate ennem saada, sest temal on ka juba omal teatawad elukogemused. Ta suudab ilmawaadete wahel wahet teha, ja sellepärast soowitame meie siiski selle peale waatamata, et teie ülikool on kodanline ülikool, et seal kodanlised professorid kodanlist ilmawaadet õpetawad, siiski soowitame töölisnoorsoole sinna minna, et ka sellest kodanlisest rämpsusist, mis seal õpetatakse...

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Reesen, palun mitte niisuguseid ütelsusi, nagu „rämpsus“, meie hariduse kohta tarwitada. Teen Teile märkuse.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): ... mis seal õpetatakse, wälja noppida wäärilised andmed.

A. Janson (wäljasp. rhm.): Härra Bauer tundis enese isiku haawatud olnawat lihapottide pärast. (Chr. Kaarna (töer.): Teie lihapottide pärast!) Palun stenogrammist järele waadata, et ma rääkisin waimulikkudest, härra Bauer on aga ainult kristlik, kuid kristlik ja waimulik ei ole mitte üks ja seesama. Ei ütelnud ma ka seda, nagu oleks kõik waimulikud porujommitajad. Ma ütlesin, et waimulikkudest ainult mõned üksikud on puudust kannatanud. Oletamegi, härra Bauer, et Teie puudust kannatanud olete, ja mina lihapottide juures istunud olen — siiski ei ole puudusekannatamine sel määral Teie peale mõjunud, et ta oleks Teil rammuwõtmise võimaluse kaotanud. Siiski saan mina nälgimisest aru ja tõendan seda sellega, et hääletan selle seaduse poolt, kuna härra Bauer praegu mitte ei suuda aru saada, mis tähendab nälgimine. Seda näitas ta juba sellega, et ta ettepaneku tegi, seda seadust lugemisel tagasi lükata. Teda huwitab küsimus: mispärast see seaduseelnõu on esitatud? Praegu antawat ju küllalt abirahasid. Tõsi, antakse, jagatakse abirahasid, kuid just proletaarlised õpilased, kes kõige rohkem tarwitawad abiraha, need seda mitte ei saa. (Wahelhüüe: Kes nimelt?)

Noh, ega ma ometi siin elulugusid ette kandma ei hakka, järgmisel koosolekul, kui see teid huwitab, wõin teile ju mõne ette lugeda. Nüüd aga tuleb, nagu ma juba ütlesin, sagedasti juhtumisi ette, kus proletaarlane õpilane ainelisel puudusel on sunnitud ülikoolist wälja astuma. Selleks, et wõimaldada teatawaid tagatise, tagatise selleks, et ka kõige kehwarematele muretseda abiandmist, on waja abiandmise määrajate hulka luua proletaarlane esitus. Selles seisab selle seaduse põletispunkt, see peaks kõigile selge olema.

Ootamata kombel tuli opositsioon seal poolt, kust teda oodata ei olnud. Härra Piiskar on õige mitmel puhul kaebanud, et wiili seaduseelnõu kuidas sa wiilid, ikkagi räägitakse seal paremalt tiwalt, et eelnõu ei wasta kõigile juriidilistele nõuetele, et ta olla lihtsalt demonstratsioon ja lükkatakse tagasi. Nüüd on siis asjad nii kaugele läinud, et härra Piiskar, ilma et ära oodata, et paremalt tiwalt hakatakse esitatud seaduseelnõu arwustama, ise tuleb, ja hakkab ise wiilima ja puurima, ning leiab, et waadake, eelnõu ei ole ikkagi niiviisi wiilitud, et tema sellele kodanlisele parlamendile wastuwõetaw oleks. Noh, soowime õnne, härra Piiskar! Kõik edeneb, edeneb ka härra Piiskar, ja kui asi niiviisi edasi edeneb, siis wõite warsti seal istuda. (Näitab põllumeeste kogude poole.) Nüüd lubage aga teha mõni märkus härra Piiskari arwustuse kohta. Kui härra Piiskar ütleb, et joomine on klassidewaheline nähtus, siis keegi ei ole seda eitunud, ei ole ka kellegile wist meelde tulnud ütelda, et töölised ei jookse. Kuid töölisliikumise üheks lipukirjaks on ikkagi wõitlus alkoholismi vastu, kuid mitte wiinatshekkide abil, waid katsutakse teistsuguste abinõudega wõidelda.

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Janson, meil ei ole mitte karskusküsimus päewakorras. Palun päewakorra juurde jääda.

A. Janson (wäljasp. rhm.): See on Piiskari wäidetega tihedalt seotud.

Rkl. Piiskar näitas, et üheks puuduseks seaduseelnõus olla töölisorganisatsioonide esitaja „weto“ õigus, sest selle õiguse tagajärg olla see, et toetus wõiwat hoopis wälja andmata jääda. Siis peaks ju see eelnõu kodanlisele parlamendile täiesti wastuwõetaw olema, sellega saaks

ju kaks kärbest ühe hoobiga löödud; oleks paberile pandud proletaarliste üliõpilaste abisaamise õigus, kuna tegelikult abi anda mitte waja ei oleks. Siis seadis Piiskar serwiti küsimuse, kas ei tule seda eelnõu nii mõista, et toetust saawad ainult nimelt nõndanimetatud „meie mehed“, sest eelnõus on ette nähtud, et töölisorganisatsioonid annawad tunnistusi toetustsoowijate majandusliku seisukorra kohta. Ma arwan, et härra Piiskar'il, kui töölisliikumise tegelasel peaks niisama soowitaw olema, et iga proletaarlane, olgu ta tööline wõi intelligent-proletaarlane, oleks töölisühisuse liige. Arusaadaw, kui siin räägitakse proletaarlistest üliõpilastest, siis ühes sellega arwatakse seda, et iga üliõpilane, kes end proletaarlaseks loeb, ka mõne ühisuse liige on. Ja kui ta ühisuse liige ei taha olla, tõmbab ta järsku kriipsu wahele: mul ei ole tegemist nendesinaste töölisestega. Sarnasel korral ei ole tal wist ka ühtegi moraalselt õigust saada toetust, mis proletaarlastele määratud, ning loomulikult ta töölisühisuselt nõutawat tunnistust ei saa. Meil praegusel ajal Eestis on wõimalik sissepääs töölisühisustesse kõigile, ta ilmawaate peale vaatamata, olgu see härra Piiskar, Gustawson wõi keegi teine. Tooge kõik niipalju kui teil seljataga proletaarlasti on, ühisustesse, siis on töölisühisuste üldliit ka teie ühisus. Meil neid ei wisata kedagi ilmawaate pärast ühisustest wälja, nii nagu teie mõtewennad wäljamaal kommunistisid töölisühisustest wälja peksawad. Meil on weelgi kaugemale mindud. Meil antakse streikide puhul abi mitte üksi töölisühisuste liikmetele, waid abi saawad ka mitte ühisuste liikmed, selle peale vaatamata, et nad ühisuse kassasse maksu ei ole maksnud. Ka üliõpilasele, kes tõesti puudust kannatab, kui tal teist abinõu enese elatamiseks ei ole, wõiks meie oma poolt, kui summad wõimaldawad, abi anda, et teda töölisliikumisele lähemale tuua.

Th. Talmeister (rhws. w.): Rkl. Gustawson arwas siin heaks moonutatud kujul ette tuua wahelhüüet ja sellest niisugust järeldust teha, mida mina mitte ei öelnud. Terwe teise lause lisas ta sinna juurde. Et minu wahelhüüdest aru saada, palun ometi neid asjaolusid arwesse wõtta, mida seal pahemalt poolt ikka selle asja arutamisel ette tuuakse. Ma arwan, see on ometi kõigile silmapaistew

olnud, et seal rkl. Janson ja mõned teised õige inetul ja halwakspanewal wiisil meie wanemaid haritlasi akadeemilisest põlwest on hakanud, eriti just waimulikku seisust, mõnitama. Olgu kas wõi meelde tuletatud, et isegi tarwilikuks on peetud surnuid siin ette tuua. Mina ei ole mitte selle ametiwennaga sõpruses olnud, sest ta kuulus niisugusesse korporatsiooni ja niisugusesse ringkonda, kellele mina ei sümpatiseerinud ja tema eluajal olen seda meest sagedaste terawalt arwustanud, aga pärast surma temast niisugusel kujul siin kõnelema hakata on juba liig inetu ja alatu. Ehk kui seda meelde tuletada, kuidas siin inimestest kõneldakse niisuguses stiilis, nagu oleks ühe wõi teise inimese wäljanägemine tunnistuseks selle kohta, et ta on elanud väga lähedates tingimistes, siis on see enam kui naiiwne ja alatu wäljendus, sest sagedasti oleneb wäljanägemine hoopis teisest asjaolust. Ma tean terve rida inimesi ette tuua, kes kõige waesemates tingimistes on elanud, kuid kes siiski prisked ja ümmargused wälja näewad. Kui siin just kirikuõpetajatest jutt oli, siis tuletan kas wõi õpetaja Jaan Bergman'i, tuntud Eesti luuletajat, meelde, kes üks kehakamatest meestest oli, aga ometi on ta kõige wiltsamates ja waesemates tingimistes ülikoolis õppinud, nagu see tema elulookirjeldusest tuttaw peaks olema. Niisama on inimesi, kes väga kõhnad ja wiltsad wälja näewad ja kes ometi lähedates tingimistes elawad, nii et see kõigile selge olema peaks, et inimese wäljendus mitmesugustest terwishoidlikkudest ja teistest põhjustest oleneb ja, et see mitte seletataw ei ole ainuüksi majandusliku seisukorraga. Kui armastatakse seal nii inetul kujul meie wanemast põlwest kõnelema, siis pean ma seda ometi tarwilikuks alla kriipsutada, et tõesti ka wanema põlwe hulgas on mehi, kes on pidanud õppima ja wõttema raskustega ja kes palju suuremat lugupidamist ja aukartust ära teeninud on, kui et neist parlamendis nii halwakspanewalt kõneldakse. Ja sellepärast, et sedalaadi olid need wahelhiüded siin ja seal, tegin mina niisuguse tähenduse, et meie oleme ka rasketes tingimistes pidanud õppima. Kui härra Gustawson selle peale küsis, kas see siis kerge oli? wastasin, et mispärast peab siis kõik ilmas kergeks tehtama. Ma tahaksin alla kriipsutada, et selles üteldes kahtlemata tõtt sees on, mida keegi salata ei saa. Mina ei ole sugugi niisuguse

seaduse wastu, mis üliõpilaste seisukorda tahab parandada, aga ma tahtsin härra Gustawson'ile ainult ütelda, et just need inimesed, kes rasketes tingimistes on elanud ja majandusliku kitsikusega wõttema pidanud, ka millegiks saanud ja elus niisuguse seisukoha omandada wõinud on, kus nad rahwale ja seltskonnale kasuks on töötanud. Kuna ümberpöördukt — inimesed, kellele kõik kergeks tehtud, kes lähedates tingimistes on elanud, kellel ei ole raskustega wõidelda tulnud, sagedasti mitte midagi ära ei ole teinud. See on ometi õige, aga niisama õige on, et kellegil mingisugust kadedust olla ei saa, kui üliõpilaste seisukorda parandama hakatakse. Selle poolt peame meie kõik olema ja mina oleks esimene, kes selle poolt käe ülesse tõstaks, kui mingisugune seadus saaks wälja töötatud, mis wõimaldaks üliõpilastele loomulikkudes tingimistes elamist, nende seisukorra parandamist ning waesematele ja anderikkamatele õpilastele edasiõppimist.

Kuid seda mõistab igaüks väga hästi, et ettepanud seaduseelnõu midagi muud ei ole, kui ainult andeksandmata naljatamine niisuguses kohas, nagu seda parlament on. Kuidas wõib seda tõsiselt wõtta, kui näituseks juba seaduse pealkirjas jutt on „proletaarlistest“ üliõpilastest, selle asemel, et kõnelda abiandmisest waesematele üliõpilastele. Imestan, et seal ei seisa: „Abiandmiseseadus Tartu ülikooli sanskülottidele“. See on ainult demonstratsioon, millel mingisugust mõtet ei ole ja sellepärast ärge sugugi imestage, kui teie ettepaneku peale parem tiiw tõsiselt waadata ei saa, waid asja selles walguses paista laseb, nagu ta seda tõesti wäärt on.

R. Pälson: (töörp.): Piiskar püüdis pisaraid walada selle üle, et waadake, neile rühmadele ei ole Tartu üliõpilased seda seaduseelnõu saatnud, siis tahtis Piiskar sellest arwatawasti wist seda oodata, et potipõllumehed temale hästi käsa plaksutaksid, nagu omal-ajal, kui oli Tartu arupärimine siin päewakorral, seda Jonas'ele tehti. (O. Strandman (töer.): Küll on waimurikas!) Kuid näha on, et paremal pool on härrad kaunis unised ja sellest heast meeolust jäi ka Piiskar täiesti ilma. Kuid see ei ole ka tähtis, kuidas seaduseelnõu Riigikogusse pääseb, kas tema saadetakse postiga wõi mõnel muul teel, kuid tähtis on ta sisu ja see seaduse mõte iseenesest ja seda ei ole Piis-

kar mitte niivõrd arvesse püüdnud võtta. Mis puutub sellesse, et ei saada aru proletarlasest, siis ma pean tähendama, et väga kahju, et Piiskar'i sarnane inimene sellest mitte aru ei saa. Proletaarlised üliõpilased oskavad hinnata neid klassi-wõitluse alusel seiswaid töölisteparteid, kes ka nende huwisid kaitsewad, kellele nemad oma seaduseelnõusid tulewikus saawad esitama. Härra Bauer tähendas, et seda seaduseelnõu on esitanud isikud, kellel enestel mitte aimugi ei ole üliõpilase elust. Need, kes keskkoolides on kunagi wastu kahjut põrganud, siis pean tähendama, et Bauer võiks ka oma tulewiku üle järele mõtelda, kas temal ei tuleks ka wastu kaljut põrgata. Eriti kristliku Baueri poliitika (O. Strandman (töer.): Mis Bauer? Rkl. Bauer!)

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Pälson! Palun Teid wiisakalt kõnelda.

R. Pälson (töörp.): ...on kõige hirmsamaks tagakiusamiseks waesematele keskkooli õpilastele. Meie teame väga hästi, et 1921 a., kus eriti see poliitiline surwe ja tagakiusamine kristlaste ministri härra Bauer'i ajal lokkas ja eriti seminaarides oma kõrguse tipule jõudis, nii et kehwemaid õpilasi taga kiusati ja wälja heideti, sellepärast et arusaajad õpilased ei suutnud sarnastesse kitsastesse piiridesse end suruda lasta, nagu see kristliku ministri härra Bauer'i poliitika eesmärgiks oli. Meie teame väga hästi, kuidas waesemaid tööliste lapsi on koolidest wälja heidetud ja kui palju sel tagajärjel on pidanud oma elu lõpetama. (H. Bauer (kristl.): Kehwuse pärast wälja heidetud?) Tööraha ühise wäerinna esitajad teawad väga hästi, et kodanline klass kui ka kool oma ideoloogiaga peab ette walmistama neid pehmeid kaaskodanikke, kes kristlikus waimus end wiigilehtedega ehtida lasewad. On ka väga arusaadaw, miks kodanlised riigimehed ei wõi sallida, et ka keegi proletarlane kooliharidust saab. Kristlikud mehed jutustawad, et õndsad on need, kes waimust waesed. (Th. Tallmeister (rhws. w.): Siis peaks kõik kommunistid õndsad olema!) Ma pean tähendama, ajalooliselt seisukohalt on waimulik seisus alati rõõmu tunnud, et tema on rahulikult oma waeste orjade üle walitseda wõinud, sest need orjad olid pimedad, neil ei olnud mingit teadet oma seisukorra

üle. Pole siis ka ime, kui kodanlus proletarliste üliõpilaste toetusest mööda läheb. Tartu õhtu edasiarendamise kooli awamise puhul alles hiljuti tähendas üks wabrikant. et waadake, töölisel peawad mõistusega tööd tegema. Aga seesama wabrikant ei küsi ühtigi, kust see mõistus töölisel tuleb, kas õhust wõi walgusest. Samas kursuste programmis oli ette nähtud ka majandusteadus ja esperanto. Kuid haridusministri korraldusel keelati need õpeained ära, sest et töölisteklass, kes neist kursustest osa wõtab, ei tohi tutwuneda nende walitsewate wahekordadega, mis kapitalistlikus ühiskonnas walitsewad. Pole mitte ime, kui kodanline klass kõik abinõud tarwitusele wõtab, et töölisteklassil, olgu ta wõi algkoolis, kus ta oma silmaringi laiendada wõib, kõiksugu takistusi ainelisest küljest tehakse. Ka praegusel korral on kodanlastele see kasulik, eriti kus ühiskondlik wahekord kodanlise klassi ja tööliste wahel päew-päewalt ikka terawamaks muutub, ja kriis päew-päewalt süweneb. Kui töölisteklass pime ja ei suuda aru saada omast seisukohast, klassitõest, siis on kodanlusel ometi ju kergem jutlustada ja uskuma panna laiemaid massisid, et teie peate rohkem tööd tegema, siis suudame sellest umbkotist, majanduslikust wiltsusest wälja saada. Kuid lugu ei seisa mitte selles, et töölisel on laisad ja et nemad peawad rohkem tööd tegema, waid lugu seisab selles, missugune wahekord maksmas on, missugusel alustel seda majapidamist korraldatakse ja juhitakse. Näituseks ülikool. Ülikoolis käib ka hulk töölisnoorsugu. Kuid teil on ju ometi kasulik, et ükski proletarlane, ükski tööliselaps sinna ülikooli ei pääseks. Tõepoolest kui ta sinna pääseks, et ta seal haridusalal tööd saab teha, siis saab ta ometi aru makswatest wahekordadest ja sellest kapitalistlikust korrast, mis inimkonda häwinemisele ja hukatusele on wiinud ja edasi wiib. Ja et ta tõepoolest siis oma haridustööd mitte ei ohwerda ega rakenda kodanlise klassi teenistusse, waid kahtlemata selle klassi teenistusse astub, kelle päralt on tulewik, nagu seda töölisteklass on. Mitte selle seaduse puudulikkus ei olnud mõõduandew, et teda tagasi lükati, waid see on mõõduandew, et eemale peletada proletarlist noorsugu hariduse saamisest. Ja kui teie ei pane maksma seadust, mille põhjal oleks waesematel üliõpilastel wõimalik riiklikku toetust saada, sellega tõmbate teie kriipsu

peale paljudele proletaarlistele üliõpilastele, et nad kõrgemat haridust mitte ei saaks ja et nad ülikoolist peavad välja astuma. See ei ole ju sugugi ime, töörahwas teab väga hästi, ja ka proletaarilised üliõpilased teavad seda, et kodanline klass ei võimalda neile hariduse saamist, ei võimalda neile süwenemist ühte kui teise teaduslikku küsimusesse. Seda teha suudawad nad ainult siis, kui töörahwas ka hariduspoliitikas oma otsustawa sõna igas asjas kaasa võib ütelda. Seda teavad ka proletaarilised üliõpilased väga hästi, ja oskawad ka edaspidi seda asjaolu alla kriipsutada. Kuid teie näitate veel kord, kui selle seaduseelnõu tagasi liukate, et teie ei taha kaasa aidata kehwestele üliõpilastele, et nad võiks haridust saada ja kisute veel ühe wiigilehe wõrra end paljamaks. Kuid see on ka tõukeks neile kehwestele üliõpilastele, et nemad ka aru saawad põhjalikumalt selle walitsewa kodanluse poliitikast. Igatahes kui teie õieti oskate seda silmapilku tabada,

siis ei teeks teie seda mitte, et need, kes Tartu ülikoolist välja tulewad, et need oskawad teie poliitikat küllalt hinnata ja oskawad ka teid ükskord nõõriotsa tõmata. (Wahelhüüe paremalt poolt: O hoo!)

Juhataja J. Tõnisson: Siin on rkl. Pälson äraminekul weel sõnu tarwitanud, mis absoluutselt Riigikogu kohased ei ole ja ma teen sellepärast talle märkuse sündmata sõnade tarwitamise pärast.

6. Koosoleku lõpetamine kwoorumi puudusel. Rkl. Uibopuu poolt on ettepanek tehtud kwoorum kindlaks teha. (Helistatakse kōrwalruumides.) Koos on 43 Riigikogu liiget, seega puudub kwoorum.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.20 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson.**

Abisekretäär **Osk. Köster.**

